

B
 9(1) ²³/₂₅

J. K a u l s

B

Krievija-Vācija-Baltija

(P A N B A L T I J A)

Dievam pieder Orients,
 Dievam pieder Okcidents,
 Ziemeļos un dienvidmalā —
 Viņa vara nav vēl galā.

Ģ e t e

R Ī G Ā

1 9 3 2

Autora izdevums, komisijā pie D. Zeltiņa Rīgā, Tērbatas ielā 20

B

9(1) ²³/₂₅

J. K a u l s

B

Krievija-Vācija-Baltija

(P A N B A L T I J A)

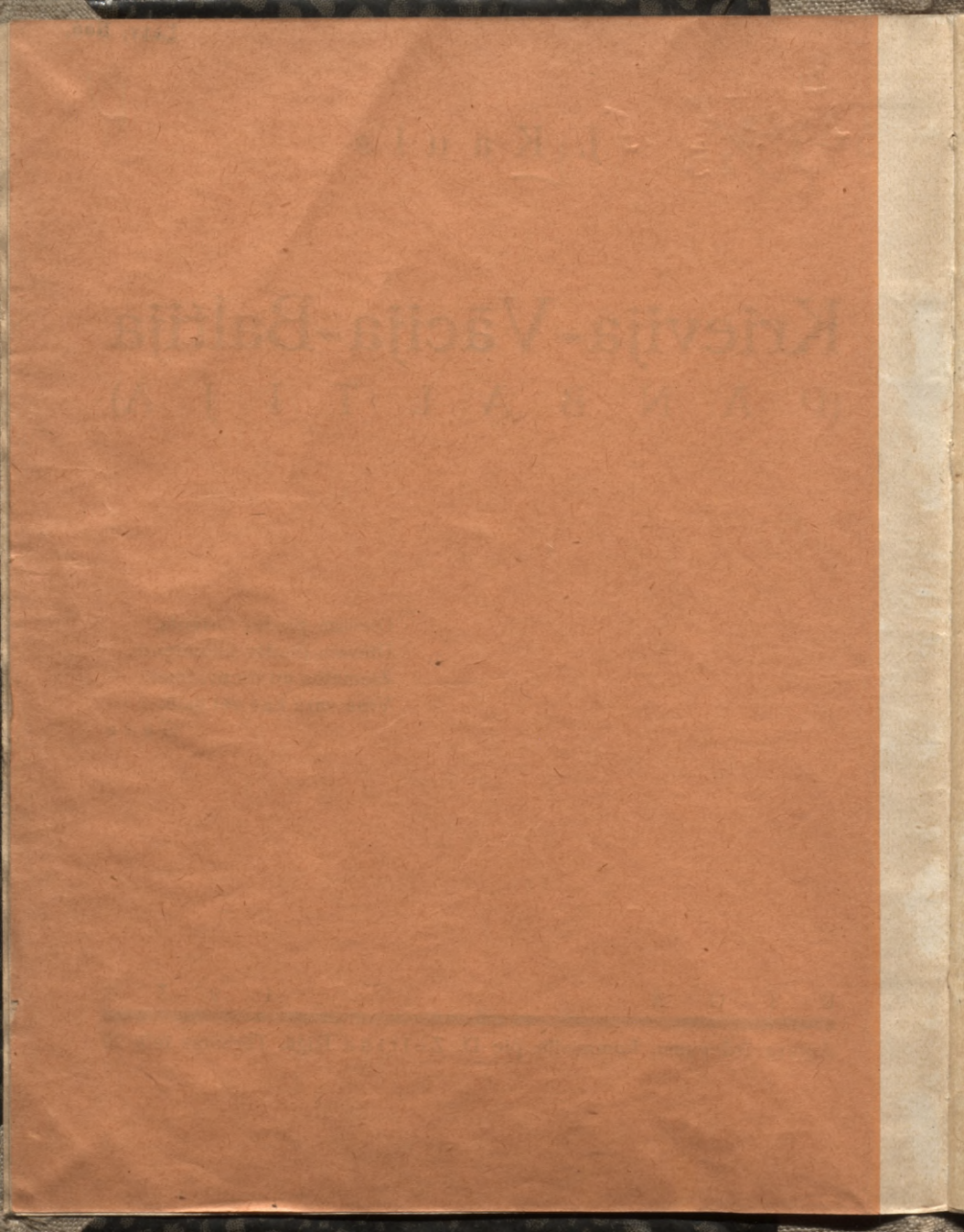
Dievam pieder Orients,
 Dievam pieder Okcidents,
 Ziemeļos un dienvidmalā —
 Viņa vara nav vēl galā.

G e t e

R Ī G Ā

1 9 3 2

 Autora izdevums, komisijā pie D. Zeltiņa Rīgā, Tērbatas ielā 20

1871

J. KAHN & CO.

100 Nassau Street, New York

1871

1871

1871

1871

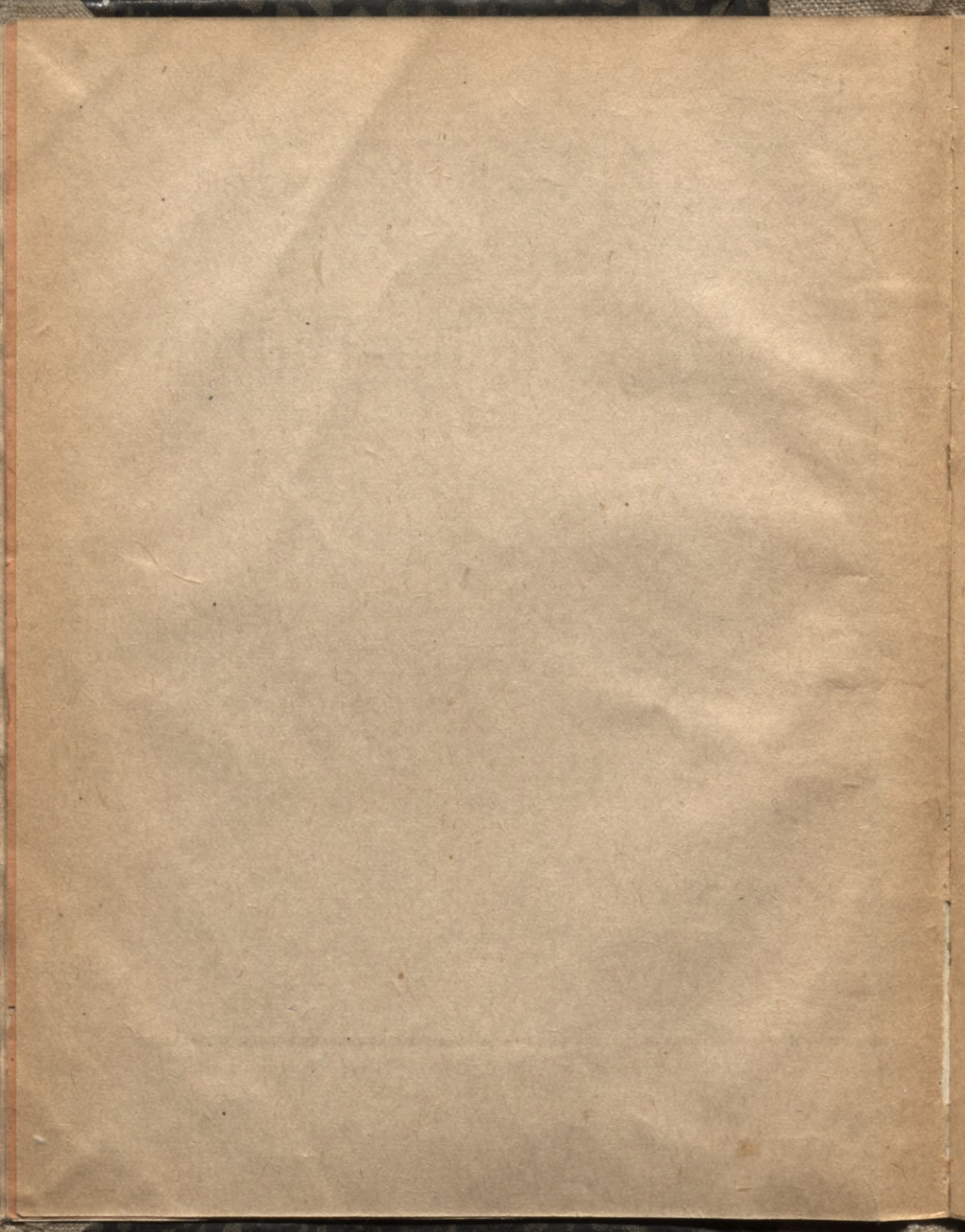
1871

1871

1871

1871

1871

1-2
305
J. K a u l s

Krievija-Vācija-Baltija
(P A N B A L T I J A)

Dievam pieder Orients,
Dievam pieder Okcidents,
Siemeļos un dienvidmalā —
Viņa vara nav vēl galā.

Ģ e t e

R Ī G Ā

1 9 3 2

Autora izdevums, komisijā pie D. Zeltiņa Rīgā, Tērbatas ielā 20

245058

~~566TK~~

„Latvju Kultūras” spiestuve, Rīgā, Tērbatas ielā 15/17.

IZDEVĒJA PRIEKŠVārDS

Šī grāmatīņa, kas ir domāta netik vien Latvijas apjomā, bet visai Baltijai, pirms pāris mēnešiem jau iznāca visiem Baltijas iedzīvotājiem pieietamā vācu valodā. Ārzemju presē viņa ir plaši pārrunāta un atzīta netik vien par ļoti interesantu, bet arī par tādu, kas sniedz pilnīgi jaunu un oriģinēlu austrumu politikas apgaismojumu. Skat. „Deutsche Zeitung“, iznākošo Berlīnē, no 23. apr. š. g. —

Latviskais tulkojums ir izdarīts pilnīgā saskaņā ar oriģinālu no paša autora, saīsinot tikai mazliet vispārējās filozofiskās vietas.

Rīgā, 22. maijā 1932.

TABLEAU DES REVENUS

Le tableau des revenus de la commune de ...
est dressé en vertu de la loi du 18 mai 1850.
Il est divisé en deux parties : la première
contient les revenus ordinaires et la seconde
les revenus extraordinaires. Les revenus
ordinaires sont : les contributions directes,
les produits des propriétés communales,
les produits des établissements publics,
les produits des services communaux, etc.
Les revenus extraordinaires sont : les
proceeds des emprunts, les produits des
amortissements, etc.

Page 12 sur 13

VISPĀRĒJS PĀRSKATS

Šobrīd ir jau tik pat kā pilnīgi skaidrs, ka ar pagājušā 1931. gada neapturami augošo notikumu sparu, beidzot, nu ir dots ilgi gaidītais trieciens visai pēckara pasaules politikai, kuŗa gandrīz jau likās īf kā sastingusi un iegūlusies uz neparedzamu laiku Versaļas diktāta rāmjos un ka nu tā ir izkustināta no šī nepanesami smacējošā „miera“ stāvokļa. Finansiēlie un saimnieciskie krachi rietumos un japāņu bumbu sprādzieni austrumos, liekas, pie visa tā būs spēlējuši galveno lomu, lai nu arī reiz pašos pamatos sakustinātu pašu augsto politiku. Versaļas „miera“ ēka, kas bij būvēta uz daudz vājākiem pamatiem nekā uz smiltīm, — kas bij būvēta uz varas un viltus, šī ēka jau brīkš un brākš visos savos stūros un kaktos. Tagad nu ir pienācis laiks, celt šīs brūkošās ēkas vietā citu, jaunu un stipru, kas visām aukām un neģaisiem varētu pretīm turēties. Saprotams pats no sevis, ka arī mēs, robežu zemju tautas, kas stāvam tā sakot uz tilta starp Āziju un Eiropu un tāpat arī visa pasaule šo sabrukuma stāvokli izciešam uz savas ādas. Un pats par sevi saprotams, ka mūsu pienākums un uzdevums ir pēc iespējas un samērā ar mūsu spēkiem, netikvien runāt, bet arī strādāt līdzī jaunās miera ēkas celšanas darbā.

Tāpēc ir arī gluži dabīgi, ka arī jau Baltijā sāk nākt pie atziņas, ka zemju un valstu sadrumstalošanas periods, nogrimšana mietpilsonībā un vēsturiskais atavizms — ir jāizbeidz, un kā nu mums ir jāsaģatavojas uz jaunu periodu, uz jaunu laikmetu: uz sintēzes laikmetu, uz zemju un valstu savienošanās un apvienošanas laikmetu. Tiek jau runāts par lielu Viduseiropas valstu apvienības dibināšanu, resp. par bij. Austro-Ungārijas monarchijas saimniecisko robežu atjaunošanu, eventuēli pieslēdzot tur vēl klāt

Vāciju, u. tml. Tāpat mēs esam jau vairākkārt dzirdējuši par Baltijas valstu apvienību, sastāvošu no Igaunijas, Latvijas un Lietavas, ko sauktu par Panbaltiju. Līdzīgā mērā mēs esam arī jau dzirdējuši par projektiem, kas iziet uz augšā minēto Baltijas valstu piesliešanos vai nu Polijai, Krievijai, Vācijai vai arī Zviedrijai.

Viss tas liecina, ka politiskā doma ir atkal atdzīvojusies, viss tas liecina, ka ļaudis atkal ir atgriezušies pie domām par nenokārtoto vēstures problēmu atrisināšanu, par to atrisināšanas nepieciešamu vajadzību. Un tā nu atkal reiz apstiprinājas patiesība, ka pieauguši cilvēki, lai kā arī tos spiestu, uz ilgāku laiku tomēr nevar iztikt bez augstāku ideju un domu piekopšanas. Tikai zīdaiņi un garā aprobežoti ļautiņi, kas dzīvo tikai no rīta līdz vakaram, kā mušas, — nepazīst nekādu problēmu. Nav vēl nemaz tik ilgi atpakaļ, kad dažās Baltijas valstīs domāšana, resp. politiska domāšana tika uzskatīta kā valsts noziegums un bija sodāma. Šo rindīņu rakstītājs savā 13 gadīgā publicista darbības laikā Latvijā ir jau paguvis izciest visādus sodus par brīvu domāšanu drukāta vārda veidā. Tāda valdošo partiju izturēšanās un gara darbības ierobežošana ir cilvēcīgi saprotama, bet nenāk nekad par labu vispārībai.

Pēc kara un revolūcijas, kā saka, visi gribēja uzdzīvot, bet it īpaši „uzvarētāji“, tiklab lielie kā mazie, gribēja, tā sakot, izbaidīt uzvaras augļus gluži brīvi un netraucēti. Un tālab arī viņi dzīvoja, kā teikts, kā mušas, nedomājot par rītdienu, bez rūpēm un raizēm, uz „lillā“. Un tālab arī viņi uzskatīja katru kritiķi par miera traucētāju un par ķecerī. Bet tagad, kad ar jubileju un ballu svinēšanu jau sāk iet tā paknapāki un kad visapkārt no pavalsnīeku rindām ik dienas jau skan saucieni: „mēs grimstam“, — arī valdnieki jau paliek drusku iecietīgāki un nepa-

ģēr vairs no preses viscauri tikai „uravas“ un „lai dzīvo!“ saucienus. Tas nu būtu, pagaidām, kaut gan ne liels, bet tomēr jau viens solis uz labo pusi, uz atjēgšanos.

Pasaulē tagad iet gandrīz vārda tiešā nozīmē kā raģanu katlā. Vārās un burbuļo. Mūsu acu priekšā ir viens pats nepārtraukts cīņu mudžeklis, viena burza, kur spēkojas viens pret otru kapitālisms, sociālisms un nacionālisms. Kas uzvarēs? — Vai Staļins, vai Hitlers, vai Hugenberģs? — Jeb arī iznāks no šīm cīņām ģala rezultātā kaut kas jauns? — Kurš lai nu būtu tas īstais pravietis? Vai mēs varētu piemēram vaicāt Hitleri vai Hugenbergu: „Vai tu esi tas, kam būtu jānāk, jeb mums būs vēl uz kādu citu ģaidīt?“ — Vai Hitlers jau būtu tas jaunais Kristus, tas pasaules pestītājs! — Jeb arī viņš būtu kāds prāvietis, kāds Jānis tas kristītājs, kāds priekštecis un ceļu sagatavotājs tam īstam pasaules pestītājam, kam vēl jānāk? — Lūk ir jautājumi, uz kuriem ar aizturētu elpu ģaida atbildi netik vien Eiropa, bet arī viša aizjūras cilvēce. Visi itin kā nojauš, ka tam jaunam pasaules pestītājam vajadzētu tomēr nākt no vācu Betlēmes, no zemes, kur ļaudis visvairāk ir apspiesti un kur posts ir vislielāks. Tāpēc tad arī vispirms visu acu raugs ir vērsts uz Vāciju, kas tur notiks? — Vai tur notiksies no jauna tā svētā ģara izliešana un vai no turienes iesāksies cilvēces atdzimšana.

Šī ģrāmatiņa, kā turpinājums no manas pērnģad Rģģā izdotās ģrāmatiņas „Latvijas krišanas un augšām celšanās jautājumi“, aridzan ģrib mēģināt piepalģdzēt augšā minēto jautājumu kompleksa apģaisģošanu. Un proti, mēs raudzģsim mest skatu netikvien izejot no valsts un saimnieciskās poliģtikas viedokļa, bet mēģināģsim arī iedzģģināģties lietu būtģbā ar socioloģģisku un vēģturģģķu pētnģķķa skatu.

Aristokratija un dēmonkratija.

Caurmēra cilvēka domas un atziņas spējas ir vēl stipri trūkumainas. Atsevišķas lietas un notikumus ikdienišķā dzīvē ar savu kurmja īsredzību cilvēks saredz un izšķir gan vienu no otra itin labi, bet atsevišķo parādību cēlonību un sakarību, viņu stāvokli un nozīmi vispārīgā cilvēces vēstures tapšanā viņš vēl nespēj aptvert, nespēj saskatīt no augšienes itkā ar pētnieka-ērgļa skatu vainākas lietas un notikumus uzreiz. Viņš saredz gan tuvumā atsevišķus kokus, bet pie jēdziena „mežs” viņš vēl nav nokļuvis. Viņš maldās visā apkārtējo lietu un notikumu mudžeklī un kļūst kā pa kādu lielu burvja riņķi, nezinādams īsti: kāpēc, no kurienes un uz kurieni.

Līdzīgi tas notiek ar mums, 20. gadu simteņa pirmās puses kara un revolūciju perioda laika biedriem. Ne katrreiz mums nākas viegli izprast mūsu stāvokli un mūsu nozīmi vispārējā notikumu gaitā. Vieniem izliekas visi šie kari un revolūcijas kā neapzinīgi slaktiņi un bunti, otriem kā Dieva sods, trešiem — kā rietumu civilizācijas beigu cēliens, ceturtiem — kā jaunradīšanas process, kā lēciens kādā labākā jeb arī sliktākā nākotnē, u. t. t. Bet ja mēs mazliet piespiežamies, tad tomēr nav nemaz tik grūti saskatīt šā laikmeta raksturīgas īpašības.

Ievērojamākais un raksturīgākais, kas mums krīt acīs, apskatot tiklab pēc kara jaunradušās valstis, kā arī caur kara un revolūcijām tikpat kā pilnīgi no jauna pārkārtotās valstis, ir tas, ka visas šīs valstis grib sākt dzīvi ar to, ar ko līdz šim parasti visas valstis un cilvēku sabiedrības savu eksistenci ir no-beigušas, proti: ar **dēmonkratiju**. Cik tālu vien mēs spējam atskatīties cilvēces vēsturē, ir iespējams konstatēt, ka visas valstis ir cēlušās no atsevišķu personu uzņēmības gara. Kara vadoņi, kas tanī pat laikā

arī ir bijuši tautas vadoni, virsaiši, firsti un ķēniņi, lūk, kas ir bijuši parasti visu valstu sākumā. Kurpretim demokrācija, tautas jeb ielas masu valdība, vienmēr ir bijusi kā visu valstu pēdējais etaps, kā gals un nāve. Klasisks piemērs no valstu dzīvības procesa, sabrukuma un nāves mums ir vecā Romas valstība. Dzīvību, saturu un formu valstij dod tikai lielas personas, lieli vīri, vai arī lielu personību izlase. Bet labāko un krietnāko personību izlase nav panākama uz ātru roku aizklāto, tiešo un vispārējo vēlēšanu ceļā, kur uz augšu izkūņoties var tikai mutes bajari. Varbūt lietas varētu cik necik griezties uz labo pusi, ja balsis netiktu vis skaitītas, bet svērtas. Izlase, personību audzēšana, pareizāki būtu teikt — kalšana, prasa ilgāku laiku, vairākas paaudzes un pat gadu simteņus. Tāpēc tad arī nav nekāds brīnums, ka jaunradītās nomaļvalstīs, kur aristokrācija, kas agrāk šīm provincēm deva dzīvību, saturu un formu, ar visu sakni ir izravēta, ka te arvien vēl valda tik chaotisks stāvoklis un nav saredzams nekāds noteikts valsts ideju centrs, nedz arī kāds nopietni domāts valsts mērķis. Kā jau teikts, agrākais Baltijas valsts un kultūras idejas paudējs — vācu aristokrācija — tika izravēta ar visu sakni. Un kopā ar to tika arī izravēts aristokrātiskais gars, t. i., plašāka un cēlāka stila pasaules uzskats, kas kā filozofisks cements katras valsts fundamentā ir nepieciešami vajadzīgs. Latvieši un igauņi vēl nebij paspējuši radīt nekādu savu aristokrāciju, savu gara elīti. Un pat šodien mēs vēl tādu neredzam un arī nevaram redzēt, jo tas nav iespējams dažos gadu desmitos, un pie tam, kā jau augšā minēts, tas nepavisam nav iespējams tagadējā, tā sakot, demokrātijas ziedu laikmetā, kur augt un zelt var gan korupcija un ieraušanas gars, bet ne aristokrācija un valstisks gars. Tāpēc tad ir gluži saprotams, kāpēc jaunās valstis vēl nevar uz-

rādīt nekādu saprātīgu valsts ideoloģiju, nekādu savu raison d'être un ideoloģiski karājas vēl tikpat kā gaisā. Un sekas no tām ir tās, ka arī materiāli, saimnieciski — viņas jau sāk karāties tikpat kā gaisā...

Ar nedaudz izņēmumiem latvieši pat ir gājuši tik tāl, ka tie pilnīgi noliedz vācu aristokratijas kultūrvēsturisko lomu Baltijā, un tos nedaudzos aristokrātiski noskaņotos latviešus, kā piem. Frici Veinbergi, met pa roku galam „valsts noziedznieku“ maisā, nosaukdami tos vienkārši par „baronu kalpiem“. Dēmo-kratijā drīkstot vārds piederēt tikai tautai, t. i., izglītotam un neizglītotam ielas pūlim. Atbildību par šobrīdējo sajukušo stāvokli Baltijā, protams, nes arī zināmā mērā bijušā Baltijas aristokratija, kas nebija pietiekoši tālredzīga šo varbūtejo attīstības gājienu paredzēt un novērst, kuŗu Fr. Veinbergs savā 1884. g. Leipciģā iznākušā brošūrā „Polītiskas domas iz Latvijas“ paredzēja un brīdināja tiklab vācu aristokratiju kā arī carisko Krievijas valdību. Chaoss, no kuŗa viņš toreiz brīdināja, pa tam starpam nu ir iestājies.

Par Baltijas aristokratijas vēsturisko lomu mums vēl būs runa atsevišķā nodaļā. Te vēl lai būtu sakāms, ka starp dēmo-kratiju un dēmo-kratiju arī var būt liela starpība. Zināmos apstākļos dēmo-kratija arī var būt, ja nu ne gluži kā valsts dibinātāja, tad tomēr kā valsts stāvokļa turpinātāja. Tādā gadījumā mums ir darīšana ar aristokrātisku dēmo-kratiju, kādu mēs sastopam Ānglijā.

Āngļu parlamentārisms ir noteikti aristokrātiskas dabas, un šo savu īpašību galvenos vilcienos tas ir piepaturējis līdz pat mūsu dienām. Kad runājam par aristokratiju un aristokrātisku garu, tad nedrīkstam domāt par kastu garu un ar to saistīto sastingušo formālismu. Ānglikāniskā nozīmē aristokratija ir spilgta forma, spilgts veidojums, kas aug un attīstās līdz ar pašu dzīvi. Šī dzīvā attīstība parādās iekš tam,

ka tanī tiek uzņemtas no apakšas uz augšu dzenošās personības, pie kam forma nemainās. Aristokratijai ir savs stils visās dzīves parādībās, sava gara un dzīves harmonija, kas parādās arī redzamās formās. Viss iekšķīgais prasa ievērot uz ārieni stingru konvenciju, klusu norunu un tradīciju pildīšanu.

Aristokrāts, apdāvinātāks un pārāki pār citiem stāvošs cilvēks, Anglijā vēl vienmēr ir cieņā. Tur gandrīz nemaz nav sastopami naidis un skaudība no viduvējo ļaužu puses pret augstāki stāvošu cilvēku. Eiropas kontinenta demokrācija turpretim nīst un apskauž augstāki un pārāki stāvošus cilvēkus. Caurmēra tipa angļis vienmēr izturas ar godbijību pret visu aristokrātisku un kundzisku. Viņš piekrīt kungu morālei, kas ciena visu veselīgu, stipru un grezni iznesīgu. Eiropas kontinenta demokrāts turpretim piekrīt kalpu morālei, kas slavē visu mazisku, zemisku, nebrīvu, bailīgu un blēdīgu. Eiropas demokrātam vismīlāki ir vidusmēra vai garīgā ziņā vēl zemāk stāvoši ļautiņi, kādus tad arī viņš cenšas uz vairākuma principa pamata iebīdīt parlamentos un valdībā.

Runājot par aristokrātiju, eiropējiski-kontinentāli domājošu ļaužu starpā viegli varētu pacelties maldīgā doma, itin kā viss atkarātos no augsta dzimuma. Var pat būt dzimis kā karaļa dēls no vecas dinastijas, un tomēr būt visprastākais radījums. Un atkal otrādi, var būt dzimis no viszemākās kārtas un tomēr būt vispilnīgākais aristokrāts. Katoļu bīskapi un kardināļi uz kontinenta un strādniecības elite Anglijā ir gaiši piemēri šādas aristokrātijas iespējamībai. Tikai tāds, kas pavirši ir iepazinies ar aristokrātsma būtību, varētu domāt, ka angļu tredjunioni būtu tās pašas uz eiropējiskā demokrātiskā vienlīdzības principa dibinātās arodu biedrības. Īstenībā angļu tredjunioni ir aristokrātiskas grupas strādniecībā, kā arī

angļu strādnieku vadoni pēc sava rakstura un tradīcijām ir pilnīgi aristokrāti.

Angļu tautu un angļu valsti vada uz tradīciju pamata aristokrātija. Šī aristokrātiskā angļu tradīcija stiprina un vairo angļu iespaidu visā pasaulē. Valdības un opozīcijas partijas Anglijā šini ziņā ir pilnīgi vienādos uzskatos. Viņas tikai sacenšas labāko līdzekļu izvēlē. Viņas stāv viens otram pretim kā partneri spēlē. Viņas atzīst viena otru par vajadzīgām. Simboliski tas jau parādās pie parlamenta atklāšanas, kad svinīgā gājienā blakus valdības galvai soļo arī opozīcijas vadoni. Tādā kārtā parlamentārisms Anglijā ir kopējas tautas gribas izpaudums. Neskatoties uz uzskatu dažādībām, nav tomēr nekādu pretešķību attiecībā uz nopietnu mērķu sasniegšanu. Savā Anglijas vēsturē Makolejs izsakās šini sakarībā šādi: — „Mūsu demokrātija bija no sākta gala tā visaristokrātiskākā, un mūsu aristokrātija bija tā visdemokrātiskākā pasaulē.“

Angļu politiķi vienmēr turas cieši pie pagātnes parašām, kuŗas var gan tālāk attīstīties un izveidoties, bet nekad nav atmetamas. Pēc angļu uzskatiem, saites ar pagātņi nevar pārtrūkt; tas varētu notikt tikai reizē ar pašas tautas izbeigšanos. Šī dziļā pagātnes godināšana, starp citu, arī pietiekoši skaidri ir redzama tanī apstākļi, ka parlamenta locekļi, ejot garām Kārļa Pirmā piemineklim, kuŗš atrodas ne tālu no parlamenta ēkas, vienmēr tam parāda dziļu godbijību. Jāievēro pie tam, ka šo angļu ķēniņu savā laikā pie varas tik kuŗšais parlaments lika notiesāt uz nāvi. Kārlis Pirmais tiek godināts kā angļu vēstures attīstības gājiena nepieciešams posms, nepieciešams loceklis. Par slavenās angļu revolūcijas nozīmi Edmunds Burke dod šādu raksturīgu spriedumu: „Revolūcija bija vajadzīga, lai pasargātu mūsu vecos neapstrīdamos likumus un brīvības. Pati doma vien jau par kādas jaunas valsts

kārtības radīšanu mums angļiem iedveš riebumu un bailes. Kā revolūcijas laikā, tā arī tagad mēs vēlamies saistīties ar mūsu pagātnes mantojumu, nenoliedzot pie tam nemaz progresa pamatidejas."

It īpaši politiķu audzināšanā un sagatavošanā personīgais elements spēlē Anglijā lielu lomu. Tanī laikā, kur demokrātisko režīmu it īpaši raksturo birokratisms, pieturēšanās pie likuma burtā un personīgā neatbildība, galvenā aristokratijas pazīme turpretim ir: personīgais izlases princips un personīgā atbildība. Visu, kas paragrafos un katēgorijās iedalīts — aristokratija neieredz. Angļu politiskie vadoni, kā universāli noskaņotas personības, ir taisns pretstats Eiropas demokrātiem „speciālistiem” un dažādiem „fachmaņiem”. Bet tomēr vienmēr viņi gādā savā ziņā par jaunu politiķu pieaugumu. Viņi, tā sakot, atrod jeb atklāj personas, kas jau no dabas ir paredzinētas par vadoniem. Parastais politisku personu attīstības gājiens Anglijā nav vis kāpelēšana pa katēgoriju trepēm, drebēšana direktoru priekšā un vispār izpatikšana priekšniecībai, bet gan gluži vienkārši: privātsekretāra vieta pie kāda pazīstama atklātības darbinieka. Šinī ceļā tad jaunais cilvēks nāk sakaros ar politisko dzīvi un mācās politiku kā mākslu apieties ar cilvēkiem un tos vadīt. Viss birokratiskais un viss paragrafos iekaltais paliek viņa dvēselei tālu. Angļu politiskā aristokratija ir labvēlīga un uzņem savā vidū politiski apdāvinātus no visām šķirām un kārtām. Bet visus šos homīnes novī viņa tura stingri savu tradīciju garā, tā kā forma un, tā sakot, salona spējība vienmēr ir pasargātas.

Starpība starp angļu parlamentārismu un to parlamentāro praksi, kas tiek piekopta Eiropas cietzemē, ieskaitot arī Baltiju, ir ārkārtīgi liela. Apdomīgo, pozitīva darba politiķu vietā, kas valda Anglijā, Eiropas cietzemē parasti nāk pie varas vietējie mutēs

bajari un gadījuma politiķi, kuŗi pār savas dzimtās pilsētas vai pagasta robežām tālāk pasaulē nav ieskatījušies un kuŗi tad bieži vien parlamentu pataisa par īstu gada tirgus lauku, aizmirstot pilnīgi savus augstos tautas vadoņu pienākumus. Eiropas „parlamentārisms“ pa lielum lielākai daļai sastāv no ļaudīm, kas stāv apakš vidusmēra tipa. Un tādi drikst saukties ar pilnu vārdu par deputātiem un tautas vadoņiem. Latvijas ministru prezidents M. Skujenieka kōs kādā Saeimas plenārsēdē šo skandaliozo stāvokli nesen atpakaļ visai skarbos, bet pareizos vārdos bija licis mūsu deputātu kungiem pie sirds.

„Ir taisni ārpāršs, — saka Čičerins, — domāt, ka kāda tauta varētu pati par sevi valdīt; valda vienmēr citi.“ — Jautājums var būt tikai par to, kas valda, vai nožēlojami partiju onkuļi vai patstāvīgas politisku personu galvas. Arī Anglijā notiek mītiņi un tiek turētas vēlēšanu runas. Bet kāda starpība starp angļu vēlēšanu runām un piem. mūsu politisko sapulču runām! — Klausīties angļu vēlēšanu runā ir zināmā mērā ēstētisks baudījums, jo tur uz mums runā personas ar runas dāvanām un stilu. Bet kā izskatās mūsu vēlēšanu sapulces? — Vai te nav bieži vien cilvēkam ar daudz maz attīstītām ēstētiskām jūtām jātura ausis cieši vai jālaižas prom no sapulces!

Ir arī vēl viena cita pozitīvās jeb valstiskās demokrātijas pasuga, kuŗu īstenībā varētu apzīmēt par tīri demokrātisko demokrātiju. Šo demokrātijas pasugu mēs sastopam Šveicē. Bet arī Šveices sistēmas demokrācija pirmatnējā veidā ir cēlusies no aristokrātijas. Šveices valstiņu dibinātāji aridzan ir bijuši atsevišķas izcilus personas, varoņi, ievērojamas ģimenes, ar vārdu sakot — aristokrācija. Neviena no šīm divām demokrātijas pasugām, ne aristokrātiskā angļu, nedz „demokrātiskā“ Šveices demokrācija nav varējušas Baltijā ieviesties. Un, proti, tā vienkāršā ie-

mesla dēļ nē, ka valsts formas nav vienā dienā pie-savināmas un pārnesamas uz citām zemēm. Baltijai ir citāda vēsture, nekā Anglijai vai Šveicei. Vienas otras zemes vēsture neļaujas vis sevi izvarot. Bet ja to tomēr mēģina darīt, tad iznāk tikai chaoss.

Viens no vācu dziļākiem zinātņu vīriem tieslietu un valsts zinību laukā, Justus Möseris (1720.—1794.), ir izteicies jau pirms vairāk kā simts gadiem tādējādi, ka katras tautas iekšējā vēsture dabūjot savu raksturu un virzienu caur to garu, kādu izdveš tās zemes agrārā iekārta.

„Ne uz vienu zemi, — saka Ā. v. Tobiens, — neattiecas šie vārdi tik pilnīgā mērā, kā uz veco Vidzemi, kuŗas iekšējā vēsture ir saaugusi uz to ciešāko kopā ar viņas agrārtiesisko stāvokli.“ — Šim apstāklim, t. i. agrārtiesiskām un Baltijas vēstures īpatnībām, diemžēl, tagadējā Baltijā nav piegriezta nekāda nopietna ievēriba, vai arī — vēl sliktāki — ir pielaista vēstures faktu sagrozīšana un nepareiza vēstures tulkošana. Tas mums tagad atriebjas, un droši vien šis grēka lāsts mūs vēl piemeklēs līdz trešam un ceturtam augumam.

Krievija un Vācija.

Šie ir divi lieli vārdi, divi lieli jēdzieni, kas, neskatoties uz kuŗu un revolūciju, savā vēsturiskā nozīmē ir vairāk ieguvuši nekā zaudējuši. Šie ir vārdi, kas priekš visas pasaules nozīmē gandrīz tikpat kā „nāvē“ un „aungšāmcelšanās“. Es nostājos grūta uzdevuma priekšā, šīs mazās grāmatīņas rāmjos pie-skaroties tiek lieliem jautājumiem. Bet tā kā Baltija atrodas starp šiem diviem lieliem jēdzieniem, kā starp diviem lieliem dzirnavu akmeņiem, tad ir vien gri-

bot negribot par tiem jārūnā, kauču arī tikai gluži īsos un vispārējos vilcienos.

Krievija un Vācija ir daudz jaunāka datuma valstu veidojums, kā piem. Anglija un Francija, un tāpēc tās arī ir daudz komplicētākas dabas, nekā divas pēdējās. It īpaši tas ir jāsaka par Krieviju, kuŗas grandiozais vēsturiski-sintefiskais darbs vēl nemaz nav īsti iesācies. Tanī laikā, kad Anglija un Francija, kā valsti radošas nacijas un nacijas radošas valstis, savu kulminācijas punktu jau ir sasniegušas, vācu sintēze atrodas vēl tikai tapšanas stādijā. Šobrīdējā Krievija, kuŗa gan, kā teikt, pagaidam vēl ir bolševistiska, tomēr Vācijas jaunradīšanas darbā ir no daudz lielāka svara un nozīmes, nekā visas „uzvarētājas” un arī tā sauktās neitrālās valstis kopā ņemtas. Ārpolitikā Krievija ir ārkārtīgi aktīva. Pēckāŗa pasaules politikā Krievija īstenībā spēlē daudz lielāku lomu, nekā to parasti mēdz domāt.

Nav jāaizmirst, ka kopš Pēteŗa Lielā laikiem, pāri par divi simts gadu, Krievija ir bijusi viens no uzcītīgākiem Vācijas skolniekiem. Vācijas iespaids Krievijā visu šo laiku ir bijis pozitīvas un konstruktīvas dabas. Sabrukumu un bolševismu Krievijai atnesa franču-angļu kaŗa politika, nejēdzīgā kūdīšana pret Vāciju. Bolševisms ir galvenām kārtām psihiskās dabas slimība, masuveidīga trakuma sērga, izsaukta no grūtiem ārējiem un iekšējiem pārdzīvoumiem (kaŗa briesmas). Ir jāuzskata par pilnīgi izslēgtu un neiespējamu, ka krievi, pēc tam kad trakuma sērga būs rimusies, paši no sevis varētu tikt uz ceļa un to lielo drupu kaudzi — Krieviju no jauna atdzīvināt. Tur būs nepieciešami kultūrēli spēki no ārienes. Ne Anglija, nedz Francija, tādu nespēj dot. Un pie tam šīs divas vecās lielvalstis ir maz ieinteresētas pēc iespējas ātrā Krievijas atjaunošanā. Kurpretīm Vācija, kā tuvākā kaimiņvalsts, ar Krie-

vijas likteni ir jo cieši saistīta. Un pie tam Vācijā ir pietiekoši daudz kultūrēlā darba spēka, kāds jaunajā Krievijā būs vajadzīgs. Tāpēc Vācijai, kas ar „dik-tāta“ līgumiem ārpolitiski ir pataisīta par bezspēcīgu un kamēr viņas iekšienē plosas partiju kari, — orientēšanās uz Krieviju, kauču arī lielniecisko, ir no daudz lielāka svara, nekā to dažkārt uz jūtu pamata grībētos pielaist.

Kā zināmā mērā civilizēta valsts Krievija pastāvēja tikai tik ilgi, kamēr tur valdošās vietās atradās pietiekošs procents vācu elementa. Bet tiklīdz panslaviskais elements zem antantes vadības ņēma virsroku, valdības aparāts vairs nebij spējīgs turēties pretim ārdošā bolševisma varai, un Krievija arī tūlīn beidza pastāvēt kā eiropejiska lielvalsts. Tas pats gandrīz būtu arī noticis kaņam beidzoties ar Vāciju, kuņā arī bij jau nonākusi stīprā mērā sajukuma stāvoklī. Tikai pateicoties tam apstāklim, ka te vēl, neskatoties uz kaņū un revoluciju, valsts tradīciju glabātāja aristokrātija bij diezgan apķērīga un nepazaudēja gluži galvu, kā tas notikās ar Krievijas mīkstčaulaino inteliģenci, — Vācija neizkūpēja gaisā. Krievijas atjaunošana bez vācu līdzdalības nav nemaz domājama. Bet arī, no otras puses, tik pat grūti ir iedomāties pilnīgu Vācijas atjaunošanos bez Krievijas. Šīs divas valstis viena otru orgāniski papildina. „Autarkiski“ — kā tas jaunizdomātais lozungs skan — nespēj ne Krievija, nedz Vācija, nedz arī kāda cita zeme — tikt pie pilnīgas dzīves un izmantot savas spējas. Autarkija ir ja ne liela muļķība, tad vismaz liela maldīšanās. Tagadējā lielā krīzes problēma autarkiski nemaz nav atrisināma, bet gan drīzāk tikai kontinentāli un pasaules politikas apmēros. Pat tik lielas pasaules valstis kā Krievija un Ziemeļ-Amērikas sav. valstis nespēja ar autarkiju nodarboties, nesašaurinot savu līdzšinējo dzīves līmeni

un neatejot dažus soļus atpakaļ uz pirmātnējā cilvēka dzīves veida pusi. Bet jo grūtāki būtu panesams autarkiskais režims Eiropas sauszemes un nomalvalstīm. Mūsu dienu lozungam vajadzētu būt nevis „Autarkija“, bet — saimniecisko robežu paplašināšana.

Par bolševismu jau sarakstītas neskaitāmas grāmatas un neskaitāmi avižu raksti visās pasaules valodās un droši vien vēl ne mazums tiks rakstīts. Jo tas mīklainais un pasakainais, kas šim vēl nepiedzīvotam vēsturiskam fenomenam piemīt, paliek priekš svešiniekiem tāpat mīklains un neskaids kā līdz šim.

No vienas puses ir mēģināts nostādīt bolševismu kā kādu specifiski krievisku, krievu dvēselei piemītošu parādību. No otras puses bolševisms ir iztulkots kā lielās franču revolūcijas atkārtojums jeb turpinājums. Un ir pat mēģināts uzskaitīt dažādas fāzes, kas abām revolūcijām esot kopīgas. Un, beidzot, lai līdzība būtu pilnīgāka, ir pat vairākkārtīgi mēģināts atrast „krievu Bonapartu“. Tas viss ir gluži dabīgi un saprotami, jo par cik liela un komplicēta ir kāda vēstures parādība, par tik intensīvi ap viņu strīdās un pēti.

Īsi runājot jāsaka, ka krievu revolūcija ir vairāk direkts ārprātīgā kara produkts, nekā sociāla nepieciešamība vai arī revolūcionārās propagandas auglis. Ekonomiskā ziņā taču Krievija stāvēja kara priekšvakarā ja nu ne gluži spīdoši, tad katrā ziņā gan ļoti tālu no tā stāvokļa, kur ar revolūcionāro propagandu vien būtu iespējams aizvest tautu uz barikādēm un līdz pilsoņu karā. Kas sociālistiskai propagandai nebija pa spēkam, to paveica karš itin viegli trijos gados.

Un patiešām karš bij sagrāvis pilsonisko iekārtu un valsti līdz beidzamam un pamodinājis bestiju, ne-

zvēru cilvēkos. Nu vis vairs nebij stumēji un bīdītāji sociālisti, bet viņi nu tika paši stumtī. Masas prasīja pēc atriebības vispirms pie kara ierosinātajiem un troņa stutēm. Ātriebības orgijas pārvērtās drīz organizētā slaktēšanā un laupīšanā. Ja nu mēs jautājam, kāda tad nu ir šo trako briesmu darbu vēsturiskā nozīme? Tad mums būs jāatbild, ka caur to — vai nu labi, vai slikti — Krievija atkal dabūja centrālistiski organizētu valsts formu. Un otrkārt, nozīme arī ir tam, ka tas notikās zem komunisma flagas. No šiem diviem faktiem ir saprotams sekošais: pirmkārt, centrālistiski organizētā valsts forma, cik brutāla un postoša viņa pate par sevi arī nebūtu bijusi, pasargāja tomēr Krieviju no galīgas anarķijas un no vēl lielākiem cilvēku upuriem. Un, otrkārt, komunistiskā izkārtne un komunistiskā propaganda ārzemēs — pasargāja no priekšlaicīgām bruņotām intervencijām, t. i., no jauniem Eiropas kariem, kuŗu gala iznākums laikam gan nebūtu vis komunisma iznīcināšana Krievijā, bet gan vispārīga Eiropas (protams uz kādu laiku) nogrīšanās bolševismā.

Patiesību sakot, faktiski komunisms Krievijā vairs nepastāv no 1922. gada. Viņš tikai vairs tiek turēts tā sākot „uz leģera“ eksporta vajadzībām, tiek lietots cīņā kā ierocis pret tā saukto imperiālistisko ārzemju kapitālismu. Tam apstāklim, ka komunisma vārds jeb izkārtne arī vēl iekšienē iet apgrozībā, ir galvenām kārtām psiholoģisks pamats. Jo nevar taču uzreiz tik viegli nosviest zemē to, ko vēl nesen atpakaļ turēja tik augstu un no kā cerēja radīt paradīzi zemes virsū. Pie tam jāņem vēl vērā tas, ka vārdi, bet it sevišķi kaujas lozungi, mēdz dzīvot ilgāki par faktiem. Isto komunistisko periodu Krievijā var rēķināt tikai ap trim gadiem, no 1918. līdz 1921.

No 1922. g. sākas „Nepa“ laikmets. Viņš ir taisījis cauri dažādas fāzes, ir dažreiz noliegts, apspiests

un atkal pielaists. Tagadējo stāvokli Krievijā varētu apzīmēt ar vārdu „Valstskapitālisms“. Droši vien atgriešanās atpakaļ uz kapitālismu būtu notikusi daudz ātrāki, ja pats komunisma galva, Ļeņins, nebūtu tik drīz aizgājis no šīs pasaules. Ļeņins būtu komunismu jau galīgi likvidējis. Īstenībā Ļeņins nebija nekāds akls doktrīners, par kādu viņš no dažiem rakstniekiem aplamā kārtā tiek tēlots, bet gan visplašākā stila politisks eksperimentētājs un reālpolitiķis. Ja gan, arī reālpolitiķis, un proti reālpolitiķis šī vārda pareizā nozīmē, tāds reālpolitiķis, kurš pazīst situāciju uz pirmā acu uzmetiena un kurš nebaidas patiesībai acīs skatīties. Illūzijas Ļeņinu uz ilgu laiku nespēja valdzināt. Ja viņš patieso stāvokli jau bij izpratis, viņš to neslēpa, bet teica to laukā, cik satricinošs un iznīcinošs tas arī nebūtu komunisma dogmai. Kas Ļeņina attīstībai ir sekojis un dzirdējis to vairākkārt runājam, tas nevarēs neatzīt, ka Ļeņins stāvēja ļoti tālu no tā, lai masām tikai glaimotu un smērētu medu aiz lūpas. (Šo rindīņu rakstītājam ir bijusi izdevība sekot Ļeņina attīstībai pāra desmitus gadus gan Vakareuropā, gan Krievijā). Ar savu aso valodu Ļeņins graizīja visas cilvēku mulķības un nežēloja arī savus dievinātājus — masas, ko ohrās šķiras vadonī nekad nedrīkst sev atļauties. Jau 1918. gada decembrī, pēc manas atgriešanās no Vakareiropas, man bij izdevība noklausīties Ļeņinu Maskavā kādā lielā sapulcē. Tur viņš arī pakavējās par revolūcijas nākotnes izredzēm un teica vārdus, par kuriem toreiz kurš katrs būtu ieskaitīts „kontrrevolucionāros“ un bez žēlastības nošauts. Savā runā viņš toreiz starp citu izteicās šādi: „Mēs būtu tie lielākie mulķi visā pasaulē, ja mēs domātu, ka gala rezultātā pēc visām šīm revolūcijām un kariem Krievijā jeb kaut kur citur nodibināsies sociālistiska kārtība. Nebūs nekas tamlīdzīgs. Visu šo cīņu gala iznākums būs tikai

jauns kapitālisms..." Tā drikstēja Ļeņins jau tobrīd runāt. Pats par sevi saprotams, ka oficiālā sovjetu prese (ārzemju preses priekšstāvji toreiz, ja arī kāds bija Maskavā, saviem laikrakstiem nekā paziņot nevarēja) šeit izteiktos Ļeņina vārdus noklusēja.

Ja bolševistiskā revolūcija tiklab iekšienē kā uz ārieni no ekonomiskā un morāliskā viedokļa ir vērtējama tikai negatīvi, tad, kā jau iepriekš aizrādīts, viņas iespaids uz augsto politiku, vai nu labi vai slikti, nav citādi apzīmējams kā pozitīvi. Un proti, pozitīvi tādā nozīmē, ka no Maskavas izejošā komunistiskā propaganda, viscauri ir sekmējusi miera uzturēšanu, un proti daudz lielākā mērā nekā Genfē „Tautu savienība“. Un droši vien pa lielākai daļai pret pašu bolševiku gribu, jo viņu cerības taču bija tās, ka tā sauktās buržujiskās valstis sāks plēsties savā starpā un tad izcelsies pasaules revolūcija. Maskavas propaganda un bailes no revolūcijas nelāva „uzvarētājiem“ un ieroču žvazdinātājiem nopietnus karus uzsākt. Priekš Krievijas valsts idejas bolševisms ir novērtējams pozitīvi tanī ziņā, ka viņš pasargāja zemi un valsti no galīgas sadrumstalošanas un deva iespēju, kaut arī zem citas firmas (SSSR) — uzturēt spēkā vienotas valsts ideju.

No daudzām pusēm izteiktā doma, ka caur bolševismu Krievija tiek uz neparedzamu laiku izstrīpota no lielvalstu saraksta, — ir gluži aplama. Tā var domāt tikai tādi, kas nepazīst ne krievus, nedz Krieviju. Jaunā Krievija var ietērpties kapitālistiskās formās daudz ātrāk, nekā to visdrošākie rietumu zemju domātāji spēj iedomāties. Šeit lai pietiek ar aizrādījumu, ka bolševistiskā Krievija vairs ilgi stomīties nevarēs un ka radikālās pārgrozības ir neizbēgamas. Tālāk, varam droši teikt, ka ne vecā liberālā muižniecība, ne mīkstčaulainā inteliģence (Kerenčšina) —

šie nelietīgie Krievijas izpostītāji — nebūs tie, kas cels jauno Krieviju, bet gan jauna elite no strādnieku un zemnieku (kulaku) aprindām. Krievija kā bijusi, tā arī vēl tagad ir agrārvalsts. Kolhozēšana un niekošanās ar „patjīletkām“ tur neko nevar izmainīt. Mēchaniskā ceļā cilvēki pāra desmitu gadus nav pārtaisāmi.

Un tomēr jāsaprot, ka Vakareiropa arī vēl tagad nav galīgi glābta no bolševisma revolūcijas, resp. no anarķijas. Tā var izcelties Vakareiropā pavisam neatkarīgi no Maskavas, ja Francija savu izspiešanas politiku pret Vāciju laikā nepārtrauc. Bet tad kopā ar Vāciju aizdegtos revolūcijas liesmās netikvien Francija, bet visa Eiropa.

Bij tomēr reiz viens brīdis, proti 1919./20., kad bolševisms vēl bij likvidējams samērā viegli militāras intervencijas ceļā. Toreiz kad ģenerāļa grafa fon der Golca armija kopā ar latviešiem pārrāva sarkano fronti pie Rīgas un kad bolševiki lielā panikā un nekārtībā bēga prom, pietiktu 100.000 vīru lielas armijas, lai Maskavu ieņemtu, ja vien būtu bijusi vienota griba kapitālistisko valstu pusē. Bet tāpat kā tagad arī toreiz nebija ne vienotas kapitālistiskas gribas, nedz arī vienotas gribas bolševismu likvidēt. Vienīgais nopietni ņemamais krievu bolševiku apkarotājs austrumos, admirāls Kolčaks, kā tas vēlāk ir ticis noskaidrots, tika nodots no čeku leģionāriem, kuru galvenais mērķis bij laupīšana, bolševikiem un noslepkavots. Citas „baltās“ krievu armijas bij pilnīgi nedisciplinētas un sabruka vairāk pašas no sevis, nekā no bolševiku pretspēka. Vācu armijas sekmes pie Rīgas nebij pa prātam lielām „uzvarētāju“ valstīm. Un tāpēc viņas, kur vajadzētu sniegt palīdzību, metās virsū no muguras vāciem, sakūdiņa savā starpā līdz tam kopā pret lielniem karujošās tautu daļas un likvidēja galīgi karu pret bolševismu. Bolševisma lik-

vidēšana militārā ceļā ar vācu armijas palīdzību, kurai toreiz vēl bij vārds, bija samērā nieka lieta. Latvieši, kuri vēl 1919. gadā rudenī bija karojuši „sarkano“ pusē, bet pēc tam pārnākuši pie „baltiem“, vēlāk man stāstīja, ka boļševiki no „landesvēra“, kurš bij tērpts vācu formās, bēguši jau pa gabalu, noturēdami to par valsts vācu armiju. Tie paši latvieši man apgalvoja, ka toreiz būtu pilnīgi pieticis aizsūtīt 100.000 vācu zaldātus uz Maskavu un miers un pilsoniskā kārtība būtu nodibināta i Krievijā, i Eiropā. Bet tas moments netika izmantots, jo lieliem „uzvarētājiem“ tas likās nevajadzīgs. Tagad, ja arī to gribētu, vairs nevar izdarīt, jo apstākļi ir mainījušies.

Patiešām, kaut ko nožēlojamāku, kaut ko nevarīgāku par tagadējo „tautu savienības“ Eiropu ir grūti iedomāties! Āttaisnojumu te nav ne vienam, ne „uzvarētājiem“, ne „uzvarētiem“. No svara nav vainas lielums, vainas grāds, par cik tu esi vainīgs, — galvenais ir: ka visi sēd „tintē“ un ka visi ir vainīgi.

Pirms kādiem piecpadsmit gadiem, kad kaŗš vēl gāja pilnā spēkā, fronte pret fronti, vīrs pret vīru, ar uguni un zobenu visā Eiropā, tad katrs saprata, kas notiek. Nevienam nebija šaubu par to, jo tad katrs varēja lasīt melnu uz balta, ka kaŗš ir. Tad katrs ar ilgošanos vēlējās mieru un sapņoja par „miera laiku“ labumiem, kādi nu tie kuŗam katram bij palikuši atmiņā. Visi ar nepacietību gaidīja mieru un domāja, ka miers arī tūliņ pēc miera noslēgšanas iestāšoties, un pie tam vēl tāds miers, kā nekad, istā paradīze, uz Vilsona 14 punktu pamata, bez kontribūcijām un aneksiņām u. t. t. — Tik naivi tad vēl bij ļautiņi! — Bet kā nu stāv tagad ar „mieru“! — Šis vārds ir tagad tādā kārtā novazāts, ka viņu neviens pat vairs lāgā negrib mutē ņemt un pašai miera idejai vairs neviens negrib ticēt. Bet tomēr gribot negribot par mieru ir vien vēl jārūnā.

Kā visās lietās, tā arī miera jautājumā no svara ir skaidrība. Nav nekādas nozīmes, piemēram, ja no rīta līdz vakaram līdz aizsmakumam apsveram savas miera jūtas. Īstenībā iznāk bieži vien tā, ka nevis tie, kas pastāvīgi sauc „Kungs, Kungs!“, ieiet tai debesu valstībā, bet gan tikai tie, kuŗiem tā debesu valstība atrodas jau dziļi sirdīs un kuŗi uz to ir sagatavoti. Tāpat tas ir ar mieru. Ar kliegšanu nekādu mieru nevar sakliegt. — Vispirms vajaga zināt, kādu mieru mēs vispār drīkstam sagaidīt pēc tik lieliem kuŗiem un revolūcijām, pēc tik daudzām konferencēm, „plāniem“, govju andelēm, šacheriem un macheriem pa Genfi, Parīzi, Londonu u. t. t., un kā vēl citādi tās daudzās konferenču vietas saucas. Un te nu, par nožēlošanu, ir vispirms jāsaprot, ka mēs esam par daudz gaidījuši, vairāk nekā mēs būtu drīkstējuši gaidīt. „Mieru“ mēs bijām iedomājuši par daudz ideāli. Un, no otras puses, mēs bijām dāvājuši pārāk lielu uzticību miera organizētājam uzvarētāju valstīm. Mēs viņas bijām turējuši vairāk nekā mums uz to bija tiesības par „uzvarētājiem“, bet citus, taņī pat laikā, vairāk nekā mums uz to bija tiesības — par „uzvarētājiem“. 1918. gada rudenī, pēc Vācijas sabrukuma, franči sevi vēl nemaz nedomāja skaitīt par tik lieliem uzvarētājiem, kā tagad. Kāds mans uzticams draugs francūzis, ar kuŗu es kā „krievs“ sabiju 4 kuŗus gadus kā civilvanģinieks kopā Austrijā, man izteicās 1918. g. oktobrī, ka Francijai šī uzvara gala rezultātā maz līdzēšot. — „Nākotne pieder jums, — teica viņš, — krieviem un vāciešiem. Mēs jau esam veci (kā tauta), bet jūs vēl esat jauni (kā tautas).“ — Gallijas gailim sekste tik milzīgos apmēros ir pieaugusi galvenokārt aiz tam, ka šinīs pēckuŗa gados vācu Miķelis sevi iedomājās esam daudz mazāku, nekā tas īstenībā ir. Un šinī gara stāvoklī šļūc vēl tagad. Un, no otras puses, par „uzvarētājiem“ dēvēto tautu

apetīte aug bez mēra. Nav, kas teiktu: līdz šai vietai un ne tālāk. Valda neprāts un kaislība. Tikpat akli un kaislīgi, kā dzērājs, kuŗš dzer, kā spēlmanis, kuŗš spēlē kārtis, un kā meitu ģēģeris, kuŗš skrien meitām pakal, — kamēr vienā skaistā, bet liktenīgā dienā katrs uz savu kārtu sprandu lauž, — gluži tikpat akli un kaislīgi spēlē politiku pēckara „uzvarētāji“, tikai ar to starpību, ka liek uz spēli nevis paši savas personas, bet savu tautu un veselās pasaules daļas. — Tur nelīdz ne lūgšanas, nedz raudāšana, tam tā jābūt, jo nevis saprāts ir tas, kas te valda un skalda, bet instinkts, vienkārši plēsīga zvēra instinkts.

Ja, bet cik ilgi tad tas tā ies! — Tam taču ir reiz jādara gals! — Tā izsaucās daudzi. Protams, tāds stāvoklis reiz izbeigsies. Bet viņš ne tik daudz izbeigsies, kā viņu aiztrieks. Un aiztrieks viņu ne tik daudz saprāts, kā stichiskas elementārvaras. Jo vēsture, kā izrādās, nav vēl iegājusi tanī stadijā, kur viss notiek apzinīgi un planveidīgi. Šobrīdējās valstis, tautas un šķiras ir vēl stipri neapzinīgi vēsturiski faktori. Viņi cīnas tikai par to, kas stāv deguna galā, par ikdienas lietām. Plašāku, vienojošu vēsturisku interešu un mērķu viņiem vēl nav. Ja tautas jau prastu vēsturiski domāt, tad lielākā daļa starptautisku konfliktu būtu likvidējami jau miera ceļā.

„...Kaŗš ar ieročiem rokā ir nobeigts, bet tagad ir jāsākas jaunai cīņai, cīņai ar principiem un par principiem, cīņai par tikumību un cīņai par karakteri...“ — Tā runāja filozofs Fichte uz vācu tautu pirms vairāk kā simts gadiem, pēc Napoleona kaŗu likvidēšanas. Un tā mums tagad būtu jārunā — tautai uz tautu un personai uz personu.

Runājot par tagadējo Vāciju, vēl vairāk — runājot par nākošo Vāciju, mēs vispirmā kārtā gan lai-

kam arī domājām par hitlerismu, par nacionāl-sociālismu. Mums neviļus mācās virsū jautājums: vai tiešām Hitlers būtu tas vīrs, kas Vāciju atkal uzstādīs uz kājām, jeb arī tas būtu tikai priekšfecis un ceļa sagatavotājs kādam vēl lielākam vīram, kurš ne tikvien Vāciju, bet arī visu Eiropu vestu uz ceļa un uz labāku nākotni. Šie jautājumi nodarbina ne tikvien vācu vīru un sievu prātus, bet arī visu pasauli, un, protams, it īpaši arī Baltijas tautas.

Cik liela un plaša Hitlera kustība arī jau nebūtu, tad tomēr viņa vēl ir stipri mīklaina un neskaidra. No malas skatoties, izliekas, it kā viņa gribētu sēdēt uz diviem krēsliem, it kā viņa stutētos uz diviem pasaules uzskatiem, kolektīvisma un individuālisma, sociālisma un kapitālisma. Vieni domā, ka Hitlers gribot ievest to pašu sociālismu, no kuŗa pirmajiem mēģinājumiem vien jau tagad visa civilizētā pasaule trīc un dreb un draud bojā aiziet. Citi atkal domā, ka sociālisms Hitleram esot vajadzīgs tikai priekš tam, lai izkonkurētu marksistisko sociālismu, resp. komūnismu un lai tad tā vietā nodibinātu īstu pilsonisku valsts kārtību. Tas būtu kaut kas līdzīgs velna izdzīšanai ar Belcebulu. Šī neskaidrība un šī pretēju principu sajaukšana nostāda visu nacionālsociālistisko kustību drusku problēmatiskā gaismā. Bet ja Hitlers tomēr, neskatoties uz visu to, ir sasniedzis tik lielus panākumus, tad tas būs gan nevis viņa neskaidrās saimnieciskās programmas dēļ, kas gan drīzāk ir spējīga dažu labu pilsoni atbaidīt, bet gan galvenām kārtām viņa drošsirdīgās uzstāšanās dēļ pret „netīro” Versaļas mieru, zem kuŗa nastas visvairāk smok Vācija. Te patiešām nacionālsociālisms ir parādījis vīrišķību un drošsirdību. Tas ir galvenais nacionālsociālisma nopelns. Un kā mēs tagad redzam, Hitlera sauciens: „Vācija, mosties!” ir tāli un plaši sadzirdēts. Versaļas ledus, kas gādiem ilgi gulēja virs Vācijas un Ei-

ropas, ir salauzts. Vācu tauta ir uzmodusies. Un reizē ar to ir arī stiprināta un atjaunota ticība uz Eiropas atveseļošanas un atdzīvošanas. Jautājums par to, kas tad nu īsti būs tas vadonis, tas jaunais Mozus, kas savu tautu izvedīs no lielā Eiropas smilšu tuksneša un to iavedīs tai jaunā Kanaana zemē, — vai nu tas būs Hitlers, vai arī kāds cits, tas nav no tik liela svara. Galvenais ir tas, ka mēs esam atkal atguvuši ticību uz jaunu dzīvību. Vēl tikai ir vajadzīga pārliecība, ka nevis sociālisms un komūnisms, un arī ne tas sociālisma veids, kas vēl pie Hitlera tiek pielaists, būs tas varenais spēks, kas politiski un saimnieciski pie zemes gulošo pasauli atkal pacels uz kājām un dos tai dzīvo dvasi, bet gan — ka tas būs pats cilvēks, bet ne kolektīvs, cilvēks ar miesu un dvēseli, ar garu un prātu — būs tas, kas pasauli vedīs uz augšu, pretim gaišākai un skaistākai nākotnei. Tas ir — uz ko mēs dzenamies.

Baltija.

„... Visas tautas, ņemtas tikai kā tautas, ir riebīgas. Nacionālisms vien pats par sevi nedod nevienai tautai kaut kādu vērtību. Kas tikai uz šā pamata vien vienu tautu ceļ pārāk par otru, vienu tura mazvērtīgāku par otru, tam ir tikai piedodams, jo tāds nezina, ko dara. Mēs nu vienreiz esam grēcinieki, un mums trūkst bijāšanas Dieva priekšā; mēs esam vēl stipri aprobežoti. Tikai visas tautas kopā spēj dot kaut cik apmierinošu rakstura pilnību. Viena trūkumi var tikt atvietoti ar otras spējām.“

Graf Hermans Keizerlings,
„Das Spektrum Europas“.

Somijas un Baltijas atsvabinātājs, ģenerāls grafs fon der Golcs, rakstīdams par manu pag. gadā izdoto brošūru „Latvijas krišanas un augšāmcelšanās jautājumi“, presē izsakās, ka patiesībā virsraksts šai grāmatīnai būtu liekams „Nomaļvalstu pašnāvība“, jo tas, ko es tanī rakstot, zīmējoties tikpat labi arī uz visām citām Baltijas valstīm. Un patiešām, jāsaka, ka principiālas starpības starp trijām Baltijas valstīm, Latviju, Igauniju, Lietuvu — īstenībā arī nav. Starpība ir tikai graduālā ziņā. Tālab ir pilnīga tiesība, visu to, kas tiek stāstīts par vienu no viņām, attiecināt zināmā mērā arī uz pārējām. Ja mēs, piem., konstatējam, ka viena no viņām piekopj sistematiski valstisku pašnāvību, tad tas pavedina arī uz domām, ka arī citas dara to pašu. Starpība, kā jau aizrādīts, varētu pastāvēt tikai līdzekļu jautājumā, kā katra to priekš sevis praksē izved. Līdzīgi tam, kā notiek vai kā tiek izvestas individuālas pašnāvības. Piemēram, viens uzdzīvotājs mīl nobeigt rēķinus ar dzīvi ar strichnīna palīdzību, otrs koruptants vai bankrotieris mīl karāties striķī, trešais vienkārši metas iekšā kanālā, vai Daugavā, un tā jo projām, kā nu to katrs atrod par pareizāku, jo līdzekļu izvēle ir liela.

Cik savādi tas arī neizklausītos, bet patiesība reiz nu ir tā, ka latvieši, kurus citkārt (piem. kultūras lietās) bij parasts uzskatīt kā pārāki stāvošus par citām Baltijas tautām, valsts un saimnieciskās politikas lietās ir patiešām izrādījušies par vājākiem, nekā igauņi un leiši. Tā kā bieži vien, noskatoties no malas, ir varējis izlikties, it kā latvieši piekoptu pašnāvības politiku. Neviena no Baltijas valstīm nav gājusi tik tālu tiesiskas valsts pamatelementu iznīcināšanā, kā Latvijas valsts. Viņai seko zināmā attālumā Igaunija. Tad nāk Lietuva, kuŗa, neskatoties uz to, ka kultūrālā ziņā stāv par citām drusku zemāku, valsts un saimnieciskās politikas lietās tomēr ir izrādīju-

sies par to visgudrāko no visām trim. Kā mēs jau iepriekš (nodalā „Aristokratija un dēмократija“) aizrādījām, par valsts pamatelementiem ir jāuzskata, vispirms, izcilas valstiski apģarotas personas — aristokratija un tiesiska drošība. Un te nu ir diemžēl jā-saka, ka neviena no Baltijas valstīņām nav tādā mērā nodevusies šo valsts pamatu ārdīšanai, kā taisni Latvija. Nevienā no šīm trim valstīņām agrārreforma nav izvesta tik radikāli un tik neapdomīgi, kā taisni Latvijā. Tikai Latvija atņēma bijušiem zemēs īpašniekiem zemi pilnīgi par velti, bez maksas. Tiesiskā drošība, drošība par savu mantu, ar to tika tikpat kā galīgi likvidēta. Tanī vietā tagad masas ir pārņēmusi vispārēja atsavināšanas psīchoze. Visi tikai vēl gaida uz jaunām atsavināšanām. Neprasa vis vairs, vai tu esi muižnieks vai zemnieks, kā dažus gadus atpakaļ, bet stāv tik rindā un lustē uz „peleču“ zemi, plāni par vecsaimnieku zemju atsavināšanu vairs nenoiet no dienas kārtības. Tas, lūk, ir panākts. Un tamdēļ nav nemaz jābrīnas, ka valsts un saimnieciskā krīze Latvijā ir vissmagākā, nekā citās Baltijas valstīs.

Mēs jau iepriekš konstatējām, ka visas valstis, cik tālu vien ir iespējams atskatīties vēsturē, ir radītas nevis no tautu masām, bet ir cēlušās pateicoties izcilus personu uzņēmības garam. Kā Baltijas valstu dibinātāji un baltijas idejas kopēji un uzturētāji kopš vairāk kā 700 gadiem ir bijušas atsevišķas vācu izcilus personas — aristokratija. Ja salīdzinām dzimtbūšanas laikmeta vēsturi dažādās zemēs, tad, paturot skaidru prātu un objektīvu skatu, mēs esam spiesti konstatēt, ka Baltijas muižniecība šinī laikmetā it nemaz nav izturējusies sliktāki pret savu tautu, pret saviem zemniekiem, kā Vakareiropas muižniecība. — „Vidzemei nebūt nav jābaidās no salīdzinājuma ar Vakareiropas zemēm, kur arī savā laikā noteicēja bija muižniecība,“ — izsakās kāds pazīstams vēsturnieks.

Citur ir gājis daudz sliktāki. Bet ja mēs salīdzinām Vidzemi un Igauniju ar to Baltijas daļu, kas gadu simteņus atradās zem poļu muižniecības varas, tad starpība jau ir tik liela, kā starp dienu un nakti. Un tomēr pie latviešiem tiek izplatīts uzskats, ka dzimtbūšanas laikmets Baltijā esot bijis nekur pasaulē nedzirdētas verdzības laikmets, par ko nu esot, lai maksā ko maksādams, jāatriebjas ne tikvien vācu muižniekiem, bet it visiem vāciešiem. Un no šīs vietas tad arī sākas kūdīšana pret visu vācisko. Un vietvietām, jāsaka, šī vācu „ēšanas“ propaganda parādās tādās neprāta orgijās, ka rodas iespaids, ka te notiek ne tikvien vāciešu „ēšana“, bet nedzirdēts pašiznīcināšanās process. Lai atceramies tikai kņadu ap Doma baznīcu un citas atsavināšanas lietas. Šis gara stāvoklis ir tik ārkārtīgi raksturīga parādība tagadējā Baltijā, ka ir vērts pie tās ar dažiem vārdiem pakavēties. Jo skaidrība ir vienmēr labāka par neskaidrību. Galvenais ir, lai zinātu, kas ir, lai nelolotu par velti nekādu lieku illūziju.

Šā stāvokļa noskaidrošanas labad ir arī teikts šad tad no latv. sociāldemokrātu puses kāds vārds. Tā piem. pag. gada rudenī, sakarā ar to pašu Doma baznīcas atsavināšanas lietu, kādā sociāldemokrātu sāksmē bija runāts tādā garā, ka varētu gandrīz sākt domāt, ka nupāt mūsu sociālisti šovīnisma ziņā sāks izkonkurēt tā sauktos latviešu nacionālistus. Tur tika teikts, ka atsavināšanu dēļ Latvijai ārzemēs nekādas nepatīkšanas nevarot celties, jo ārzemniekiem pašiem esot daudz svarīgāku lietu, ar ko nodarboties, lai vēl varētu atlikties laiks rūpēties par vācu vajāšanām Latvijā. Vispārīm, no ārzemēm nekā neesot ko baidīties. Tas ir ārkārtīgi raksturīgi priekš mūsu sabiedrības zemā morāliskā līmeņa. Ja vien ārzemes nekā nesaka, tad mēs varam darīt, kas vien iepatīkas! — Var lauzt likumību un tikumību, zaļmot Dievu un reliģiju,

ja vien tam nestājas kāda ārēja vara ceļā. — Ko tas nozīmē?

Tas nozīmē, ka mums pašiem vairs nav nekāda iekšēja regulatora, nekāda kategoriska imperatīva, nekāda Dieva, nedz Dieva ticības, nekādu baušļu, kas teiktu: „tev būs“ vai atkal — „tev nebūs“ darīt to un to. Tā tad viss ir atļauts.

Bet kas tas ir? — Teiksim skaidri un bez stomīšanās: tas nozīmē civilizācijas beigas un mežonības sākšanos, — tas ir nacionālboļševisms. Lai saņemam spēkus un lai mums ir drosme raudzīties tam taisni acīs.

Nacionālboļševisms ir kļuvis par briesmīgu šolaiku epidēmiju, kuŗa arī ir jau ieviesusies Latvijā. Nacionālboļševisms izauģ no dvēselēm, kuŗas ir atmetušas reliģiju, kuŗas ir palikušas bez kontakta ar dievību. To, ka šī epidēmija Latvijā būtu ienesta tikai no ārienes, diemžēl, mēs nevaram teikt. Ir, protams, pasaulē daudz nevēlamu parādību un garīgu ļaunumu, kuŗu sdažkārt gluži nemānot viens no otra var piesavināties. Bet ļaunu īpašību piesavināšanās vienmēr norāda uz dvēseļu radniecību starp devēju un ņēmēju. Un jāsaka bez aplinkiem, lielum lielā daļa mūslaiku latv. politiķu, šā vai tā, nāk no boļševiku skolas. (Skat. Vīcupa „Melnā grāmata“). Tā tad ir jau ar boļševismu stipri piesātināti. Tikai tā var izskaidrot to lielo starpību starp latviešu mentalitāti un Vakarēiropas mentalitāti. Ir zināms, ka primitīvas dabas un vienkārši ļautiņi savās vājībās labprāt neatzīstas un katru savu vainu mēģina noliegt un likt uz citu konta. Tikai tas labais nākot no viņiem, bet viss sliktais no citiem. Viņi vienmēr nostāda sevi nevainīgo un pievilto lomā. Pat tad, ja viņi kādu sīt vai mēģina kādu aplaupīt, viņi sevi uzskafa par nevainīgiem un ir ļoti dusmīgi, ja tas, ko viņi apstrādā, sūdzas un

sauc pēc palīdzības. Šīs rakstura īpašības mēs Latvijā sastopam uz katra soļa, tiklab individuāli, kā arī masuveidīgi. Bet vainīgi par to neesot vis latvieši, bet vācieši; tās esot sekas no daudzkārt daudzzinātās „700 gadu verdzības“... Šādu slēpšanos aiz citu mulgurām psiholoģiski var gluži labi saprast, bet politiski un morālistiski tas ir kaitīgi. Ar tādu slēpšanos un vainu uzkraušanu citiem rakstura labošana nav panākama. Tauta, kas it visur un par katru cenu cenšas tikai sevi attaisnot un cildināt, nekad nespēj pacelties pārāk par citiem. Tikai ar pašdiagnozi un paškritiku ir izaudzējami stingrāki raksturi.

Raksturīgā bolševistiskās taktikas īpašība ir cenšanās iztikt pilnīgi bez prāta elementa, vienkārši — cenšanās pavisam iznīdēt cilvēcisko saprātu. Nevis saprāts lai visu vadītu, bet cilvēku kaislības. Ar nepārtrauktu kaislību un naida kurināšanu laudis mēģina uzturēt kaut kādā, tā sakot, velnišķā ekstāzes stāvoklī, lai katru brīdi būtu gatavi viens otru vai apēst. Dien dienā cenšas ieliet tautā itin kā kādu dvēseli un garu maitājošu ģifti vai iepotēt kādu garīgu trakuma bacilu. Ar to nodarbojas gan atsevišķas personas, gan partijas, gan prese. Pats par sevi saprotams, ka šī jaunā pret dabīgā un bezdievīgā ticība atrod dzirdīgas ausis tikai pie līdzīgi noskaņotiem individiem, kur garīgais samaitāšanās process jau latentī ir bijis agrāk. Bet kas vēl stāv stingri savā ticībā uz Dievu, tas šo jauno kustību sajūt tikai kā sātanisma psihozes izpaudumu un no tās novēršas. Tas redz, ka nacionālbolševisms ir spilgta dekadences un sabrukuma pazīme un ka tam ar tautu atdzimšanu un kultūru nav nekā kopēja. — Ar skumju sirdi tomēr ir jākonstatē, ka latviešu luterāņu saimē arī šie sātanisma bacīli vietvietām ir sākuši asnus laist. Kas šad tad ir izredzams no dažiem mācītāju rakstiem dienas presē un sapulču runām, kuŗu saturs

ir tāds, kas neved vis uz priekšu un uz augšu uz Dievu, bet ved drīzāk atpakaļ uz pagānismu. Jo krasi šī strāva izpaudās pirmā Latvijas bīskapa Irbes tēva apstrādāšanas un gāšanas laikā. Bet ja nu tā jau stāv ar mūsu mācītājiem, ko tad lai vēl nedomājam par vienkāršiem mirstīgiem? — „Ja sāls ir nederīga, ar ko tad lai sāla?“ —

Nododot šīs rindīņas atklātībai, es tomēr nevaru palikt neatzīmējis vienu gaišu parādību šinīs prāta aptumšošanas un tikumības sabrukuma baigās dienās, kuŗu man ir nācies arvien vēl sastapt pie latviešu pilsoņiem un zemniekiem. Pie manis ir daudzkārt griezušies ļaudis (latviešu zemnieki un pilsoņi) ar rūpju pilniem jautājumiem, vai tad Latvijā patiešam vairs neesot neviena laikraksta, kas paceltu balsi pret to neglīto kņadu, kāda tiek vesta ap baznīcu atsavināšanu un pret preses rīdīšanu pret mūsu ticības brāļiem, vāciešiem. Vai tad es nevarētot kaut kā par to rakstīt un pateikt ka arī vēl ir latvieši, kas to neglīto stīvēšanos ap Dieva namu nosoda. Uz manu atbildi, ka tādu laikrakstu, kas tā uzdrošinātos rakstīt, Latvijā patiešam nav, ne latviešu, ne vācu nedz arī kādā citā valodā. Un tādos gadījumos tad viņi mani vienmēr ir lūguši, mēģināt to darīt caur manām brošūrām. Ar šo tad nu es arī domājos šinī ziņā savu pienākumu kā pilsonis un cilvēks pa daļai izpildījis.

Un tagad — lai griežamies atkal pie lietas. Pēc vēsturiskā Baltijas valstu idejas nesēja — muīžniecības iznīcināšanas un pēc pašas saimnieciskās pamatšķiras — zemniecības (izņemot Lietavu) vājināšanas un vispār pēc privātīpašuma tiesību dragāšanas, bija jau no paša sākuma skaidrs, ka šīs valstis, Latvija un Igaunija, bet it īpaši Latvija — neatvairāmi dodas pretīm lielām grūtībām un ka viņām agri vai vēlū būs jāsabruk. Šīs valstis, īstenībā vairāk vecās Krievijas sabrukuma auglis, nekā nopietnas pašu valsts gribas

izpauzums — nes jau eo ipso no pašas pirmās dienas nāves dīglus sev līdzī. Pie tam valsts vadība šinīs zemēs nenāca vis produktīvo un vērtības ražojošo elementu rokās, bet neproduktīvo, galvenām kārtām ierēdņu rokās. Ierēdniecībai nu būtu arī jāizpilda iznīcinātās aristokratijas loma valstī. Ierēdņiem nu būtu ne tikvien kā jārikojas ar ienākušo un izejošu rakstu reģistrēšanu un ar nodokļu iekasēšanu, bet tai pašā reizē arī būtu jābūt par valsts dvēseli, par valsts idejas sargātāju un apaugļotāju! — Vai tas nav vislielākais absurds, vislielākā contradictio in adjecto! — Viena būtne, kurai dvēseles nemaz nemēdz būt, lai nu būtu par valsts dvēseli! — Ja lielais valsts vīrs brīvkungs Steins jau pirms vairāk kā simts gadiem, kad ierēdniecības lāsts vēl bij puslīdz, tā sakt, bērnu autos iefīts, — ja Steins jau tad jutās spiests apzīmēt ierēdniecību par vienu īstu no Dieva uzliktu mocību (eine wahre Plage Gottes) — ar cik lielākām tiesībām gan tad nebūtu šis izteiciens lietojams tagad attiecībā uz mūsu ierēdniecību! Pie tam jāievēro vēl tas apstāklis, ka nomalvalstīs, bet it sevišķi Latvijā darīšana nav tikvien kā ar ierēdniecību kā tādu, bet kā ar tādu ierēdniecību, kas nāk no vissliktākās krievu činovniecības skolas, par kuru jau no sendienām stāstīja, ka visas viņas „garīgās intereses“ nekur tālāk par 20. mēneša datumu, par „polučkas“ dienu neaizejot. Un šo Dieva mocību tagad latviešu zemnieks dabon ar katru dienu ar vien vairāk un vairāk sajūst. Ne par velti viņš jau saka: „Ierēdņi mūs apēd“. — Ir visai raksturīgi priekš Latvijas valsts, ka viņa, kaut gan, pēc iedzīvotāju skaita, krietni mazāka par Lietuvu, tomēr baro divtik lielu (56.000) ierēdņu armiju kā Lietava (27.000). Un tāpat visai raksturīgi ir arī tas, ka tanī laikā, kad visās citās nomalvalstīs samazina i ierēdņu skaitu, i daudzās iestādes un apcērp pamatīgi ierēdņu algās, Latvijā par to tikai izrunājas,

bet pie ierēdņu skaita un iestāžu samazināšanas klāt ķerties nedomā. Bet gan drīzāk vēl tos pavairo. Ar algu samazināšanu un dubulto amatu likvidēšanu arī nekur netiek uz priekšu. Un jāsaka, ka citādi tas arī te nemaz nevar būt, jo Latvijā ir ne vis viss priekš tautas (kā tas gan stāv uz papīra), bet viss priekš ierēdņiem. Ierēdnis ir tas kungs. Un viņš žēlastības nēpazīst. Tūkstošie un atkal tūkstošie aukcionāri uz laukiem, kur zemnieku manta aiziet par pusvelti — runā par to pārāk skaidru valodu. Ar bezpersonīgo ierēdniecību zemnieks vairs nevar tā no sirds izrunāties un savas bēdas izstāstīt, kā senāk personīgam muižas īpašniekam, ar kuŗu varēja saprasties un kuŗš rentes parādus gaidīja un nereti pat pavisam strīpoja, vai arī ļāva atstrādāt. Par Vidzemes muižniecības saprātīgo izturēšanos pret zemniekiem ir uzglabājušies daudz dokumentārisku pierādījumu. Liela daļa muižnieku skatījās uz saviem pavalsniekiem, kā tēvi uz saviem bērniem. Protams, bija arī izņēmumi pretējas dabas, bet vispārējo likumu tie negroza. Es atļaušos sev pievest tikai dažus piemērus. Slepēnādņnieks un senators barons Kamenhauzens, vairāku muižu īpašnieks Vidzemē, raksta savā testamentā no 19. dec. 1799. gada (tā tad laikā, kuŗu latviešu vēsturinieki apzīmē par vistumšāko verdzības laiku) saviem bērniem pamācību, kā izturēties pret tautu. Viņš tiem liek pie sirds izturēties pret saviem dzimts ļaudīm ar mīlestību, žēlastību, mīkstsirdību un saprātu kā no Dieva tiem uzticētiem bērniem („ihre erbuntertänigen Untertanen mit eben der Liebe, Schonung, Gelindigkeit und Umsicht als von Gott ihnen anvertraute Kinder zu regieren“) — tāpat, kā to viņš, testators, visā savā dzīvības laikā darījis.

Barons Bruiningks no Hellenormas un Samhofas pie Tērbatas, pamācībās, savam dēlam no 23. aprīļa 1801. gada, raksta, ka neražas gados viņam ir nācies

iepirkt lielos daudzumos labību priekš saviem zemniekiem. Un nobeidz savu rakstu, tēlojot vispārīgos vilcienos toreizējās attiecības: „Kā dažam labam dzimts kungam, kas rūpējās par savu zemnieku labklājību, arī man ir bijis diezgan grūts liktenis. Ja nebija kādam zirga vai aizjūga, vai arī ja nodega kādam mājas — es vienmēr uzticīgi izpalīdzēju, bet nekad nesaņēmu izdoto atpakaļ, nedz arī piedzinu“. — Būtu pavisam veltīgas pūles prasīt arī no ierēdņu kungiem līdzīgu gādību un žēlastību par zemi un laudīm.

Šolaiku, it īpaši pēckara laikmeta ierēdņu valstis neaudzina paštāvīgus cilvēkus. Tādi viņām arī nav vajadzīgi. Viņu mērķis ir radīt ilūziju, ka valsts resp. valdība par visiem gādā, dod pabalstus gan naudā, gan graudā, gan citādāki. Tas viņām ir vajadzīgs, lai turētu vēlētajū masas savā rokā. Bezdarbnieku un nespējnieku armijas demokrātiskām ierēdņu valstīm ir tikpat nepieciešami, kā sāls un maize, jo uz to rēķina viņas var atkal turēt vairāk ierēdņu, sastādīt lielākus budžetus un ņemt vairāk nodokļu no zemniekiem un pilsoņiem. Un tas ir arī vajadzīgs, lai vienmēr kvēpinātu ap sevi apkārt itkā cilvēku mīlestības dūmus un lai vienmēr būtu ko runāt par tautas glābšanu, protams, ne vis uz sava, bet uz citu rēķina, uz to pašu nodokļu maksātāju rēķina. Tāda acu apmānīšana šo laiku demokrātiskām valstīm ir nepieciešami vajadzīga. Viņas nespēj nemaz eksistēt bez bezdarbnieku armijas, bez pabalstu meklētājiem un lūgumrakstu rakstītājiem. Tas viss pieder pie tagadējās kārtības. Kas par to, ka tauta ar tādu politiku tiek samaitāta, novesta deģenerācijas stāvoklī un padarīta par konkurences nespējīgu citu tautu starpā un tiek pamazām vesta iznīcībai pretim. Cik daudz laika un enerģijas neaiziet bojā stāvot rindās un gaidot pa iestādēm tanī laikā kad lauki stāv atmatās, pļavas negrāvotas, grāvji aizauguši, zeme nemēslofa...

Bet visu vēl gaida no valsts, no valdības, jo vienmēr tak vēl sola, ka būs, būs un dabūs, — nāks „elektrofikācija“, nāks ārzemju kapitāli... stāsta un raksta, kā nupat atkal atbraukuši kādi franči, kuŗi par varītēm grib mums aizdot naudu... un tamlīdzīgas iluzijas un māņi vienmēr un no jauna un katru dienu bez gala. Tas ir ierēdņu valdības neizbēgams rezultāts. Tā ir putēšanas stāvoklī nonākušo ļaužu psiholoģija.

Bet vai tas jau patiešam lai būtu mūsu dziesmas gals, vai tas jau patiešam lai būtu Baltijas valstu patstāvības beigu sākums?

Tautu un valstu dzīve un attīstība norisinās pēc diālektiskās vēstures metodes, proti pēc Hegela uzstādītās vēsturiskās formulas: tēze — antitēze — sintēze. Eksperiments ar atsevišķām Baltijas valstīm kopš 1918. gada (tēze) tagad noslēdzas ar antitēzi, ar viņu saimniecisko sabrukumu, tas ir ar skaidru, ad oculum izvestu pierādījumu, ka tik mazu valstiņu atsevišķa pastāvēšana, tik eksponētā ģeografiskā vietā, kā Baltijā — nav iespējama ne saimnieciski, ne politiski. Un nu sākas meklēšana pēc lielākām kombinācijām, sākas — sintēze. Uz dienas kārtības stāv Baltijas valstiņu apvienošanas jautājums, jeb, kā vēl tagad mīl izteikties — Panbaltijas jautājums. Uz šo tēmatu es vēl atgriezīšos turpmākos savos rakstos. Šeit pagaidām varam tikai konstatēt, ka šī ideja, kaut gan radusies dažu bijušu augstāko Latvijas ierēdņu galvās, kas, kā jau minēts, paši ir palīdzējuši valsti izsaimniekot, — tomēr ir pareiza un tas liek domāt, ka arī ierēdņos vēl ir uzglabājušās, pa daļai, loģiskas domāšanas spējas. Un patiešam vajadzētu jau būt pavisam aprobežotām cilvēcinām, lai varētu vēl lolot kaut kādas cerības, ka Latvija, jeb kāda cita no Baltijas valstiņām, separāti pastāvot, vēl spētu atdzīvoties un uzplaukt. Arī šeit der atcerēties teikumu, ka tikai visas tautas kopā

spēj dot kaut cik apmierinošu raksturu pilnību un ka vienas trūkumi var tikt atvietoti ar otras spējām.

Augšā minēto triju Baltijas valstiņu attīstības gaita jau sen būtu ievirzīta veselīgākā gultnē un viņu apvienošanās, un ne tikai muitas ūnija — jau sen būtu noticis fakts, ja vien te pa vidu nebūtu maisījies lielo „uzvarētāju“ politika, resp. Polija un Francija. Kaut gan daži latvieši par visu varu gribētu pārfrancoties un tā sakot ar franču parfimieriem izkvēpināt vācu kultūras iespaidu Baltijā, un kaut arī, no otras puses, franči izliekas ļoti mīlam latviešus, tad tomēr, ieskatoties mazliet, dziļāki, nav nemaz tik grūti izprast, ka šī mīlināšanās no franču puses, nav nekas vairāk, kā tikai mužiku ķeršana (Bauernfängerei) — politiska komēdija. Ne Latvija un latvieši frančiem ir vajadzīgi, bet Krievija. Nomaļvalstiņas franču ostpolitikas spēlē ir tikai šaha figūriņas. Latviešu politiskie antiņi, turpretim, ņem katru franču politisku komplimentu par īstas draudzības apliecinājumu un jūtas ārkārtīgi aplaimoti, ja kāds francūzis radiofonā „runā latviešu valodā“ brīvprātīgi, tanī brīdī, kad Latvijas minoritātes uz to ar varu nevar piespiest... Es domāju, ka es trāpīšu patiesībai diezgan tuvu, ja teikšu, ka pēdējā laikā inscinētie „tautību kari“ Latvijā, it īpaši vācu spaidīšana ar baznīcu atņemšanām un tml., arī zināmā mērā ir jāliek uz franču ostpolitikas konta. Jo no vietējo iedzīvotāju interešu redzes stāvokļa nekādi nav saprotams, kāpēc īsti būtu vajadzīgs tagadējo aso krīzes stāvokli vēl vairāk pasliktināt ar tautību naida kurināšanu, kur taču, skaidrā prātā runājot, visi spēki būtu jākoncentrē uz saimniecisko grūtību novēršanu.

Raksturojot Baltijas valstu attiecības pret Poliju, es atļaušu sev citēt „N.-Z. Zeitung“ Baltijas valstu novērotāja korespondenci no Helsingforsas, piezīmē-

jot, ka šis Šveices laikraksts ir pazīstams visā pasaulē ar savu neitralitāti un objektivitāti.

„Baltijas valstu attiecībās pret Poliju, raksta šī avīze, noteicošo lomu spēlē divi momenti: 1) viņu tuvums un sakarības grāds ar Krieviju un 2) pievilkšanas spēks, kuŗš uz tām nāk no Polijas puses kā stiprākās militārvalsts Austrumeiropā. Ši tīri reālpolītiskā tendence tiek vai nu veicināta jeb kavēta no dažiem blakus momentiem, kā piem. rāsu radniecība, minoritātu iespaids, atsevišķo valstiņu attiecības savā starpā, bet it īpaši pret Lietuvu, kuŗa oficiāli ar Poliju nestāv nekādos sakaros. No pirmā acu uzmetiena izliekas, ka šo valstiņu attiecības pret Krieviju nevarētu būt dažādas. Bet praksē izrādās, kā piem. Somija salīdzinot ar Igauniju, jūtas jau drošāki. Igaunijai ir ļoti vāja aizmugure. Poļu minoritātu tur nav, vācu iespaids ir mazs un rāsas ziņā pilnīgi svešai Lietuvai te nav nekādu simpatiju. Tādā kārtā tad igauņu-poļu sadraudzībai nestāv nekādi šķēršļi priekšā. Latvijā turpretim tendences un intereses krustojas. Latvieši jūtas stipri radnieciski leišiem. Starpā nāk politiski diezgan stiprā vācu minoritāte. Un tāpat arī ļoti stiprā poļu minoritāte neļauj latviešu simpatijām brīvi izpausties pret leišiem. Bet tā ka Latvija ar Igauniju stāv ciešos saimnieciskos un politiskos sakaros, tad arī Latvija ir jāuzskata kā „Polijas-Baltijas bloka“ locekle. Latviešu ciešās saistības ar igauņiem ir vienmēr bijušas par lielu kavēkli leišu-latviešu tuvināšanai“.

Šis „N. Z. Zeitung“as“ ziņojums ir jāpapildina tādā kārtā, ka visi plāni par Baltijas valstu apvienību jeb vienotu Baltiju būs uzskatāmi par tukšu izrunāšanos tik ilgi, kamēr vien Baltijas valstiņas, vai nu visas kopā jeb atsevišķi, vilksies poļu-franču ostpolitikas asē. Apvienota Baltija neietilpst franču ostpolitikas rāmjos. Tāpēc pirmāi prasībai, runājot par Baltiju

vai Panbaltiju vajadzētu būt: atteikties no ko-
ketēšanas ar poļu-franču politikū. Tikai tad,
kad tas būtu noticis, būtu nozīme runāt tālāk par Bal-
tijas apvienību.

BALTIJAS VĒSTURISKĀ MISIJA

Piegriežoties tuvāk Baltijas problēmai, mums vis-
pirms rodas jautājums, kāda gan īsti varētu būt bal-
tiešu vēsturiskā loma šīnī lielā laikmetu maiņas brī-
dī? — Atbildot uz to, ir jāsaka: baltiešu vēsturiskā lo-
ma ir jau no senlaikiem noteikta. Viņu noteic gal-
venokārt divi momenti: 1) izcilus ģeografiskais stā-
voklis un 2) rāsu maisījums. Baltieši tiklab telpas
kā laika ziņā ir robežu ļaudis, iekšķīgi, kā ārīgi
divu pasaulu reprezentanti. Baltiešiem piekrīt liela
vēsturiska misija. Bet vēsturiskai misijai ir tikai tad
vērtība un nozīme, ja viņas nesējos, cilvēkos ir pār
to pārliecība un ticība.

Viens no ievērojamākiem baltiešiem, filozofs grafs
Hermans Keizerlings savā grāmatā „Das Spektrum
Europas“ pareģo Baltijai slavenu nākotni. Kā tas bie-
ži jau vēsturē piedzīvots, ka nokavēšanās vispārējā
attīstības gaitā beidzot izrādās par labvēlīgu stāvokli,
tāpat arī baltiešu vēl stipri primitīvais stāvoklis varot
beidzot izrādīties par privilēģiju. Uzklaušīsim šeit maz-
liet viņa domas:

„... Baltijā ir uzglabājušies līdz pat pēdējam lai-
kam gandrīz pirmatnējā veidā vērtīgi ziemeļu cilvē-
ki. Uzskats, ka vēsturiska vērtība piekrītot tikai vie-
nīgi ģermanu rāsei — vairs neiztur kritikas. No svara
ir ziemeļnieciskais cilvēks, vai nu tīrā veidā jeb ar
ostbaltisku asiņu piemaisījumu. Un šim tipam pieder
arī igauņi un latvieši. Bet arī vāciskā kungu kārtā

šeit vēl bij uzglabājusies stipri pirmatnējā veidā un, par cik viņa vēl dzīvo ārpus lielpilsētu straujās dzīves, ir pilna radošu spēku. Un tā ka visi iespaidi nāk no augšas slāņiem, tad arī tagad vispirms igauņi un latvieši taisa pakal vācu kļūdas. Vācieši taisīja kļūdu, uzskatīdami vācietību kā politisku ideju, par kādu viņa, dotos apstākļos, nevarēja būt. Līdzīgā kārtā igauņi un latvieši ierauga savus mērķus igauņībā un latvietībā. Viņu nacionālisms nav nemaz saprātīgāks par vācu. Tādā veidā, var paredzēt, ka dažādās Baltijas ciltis kādu laiku dzīvos savstarpējos naidos. Bet īstā manas dzimtenes vēsture, saka Keiserlings — ir vēl priekšā. Kas līdz šim uz viņas zemes ir noticis, nav nekas vairāk, kā tikai tas, kas mēdz notikt visās zemēs pēc pirmām iekarošanām. Īstenībā Vakareiropas austrumu daļas vēsture iesākas par tūkstoš gadiem vēlāk, nekā viņas rietumu daļas vēsture. Un tas atkal savu kārt stāv sakarā ar tuvo Krieviju, kuŗas īstā vēsture varbūt vēl nemaz nav sākusies. Krievijas carisko laikmetu varbūt varētu salīdzināt ar priekšminorisko periodu iepretim klasiskai Helladai. Tāpat mēs varam salīdzināt Baltiju ar Beļģiju. Kas tik vien tur nav noticis! — Kas tik vien tur nav valdījuši! Kamēr beidzot, ļoti vēlū, nodibinājās patstāvīga valsts. Tāpat arī stāv Baltija vēl tikai savas attīstības sākumā. Papriekšu nāca bruņniecības laikmets, kuŗa priekšstāvji bija baltvāci; tagad sākas iedzimto laikmets. Bet pie tā nepaliks. Dabīgā kārtā notiks arvien vairāk rāsu jaukšanās. Ātrašanās starp Vāciju, Poliju un Krieviju dabīgā kārtā spiedīs izveidot un nostiprināt vēsturisku vienību, līdzīgas dabas, kāda bija bruņniecība". — Beidzot Keiserlings pareģo jaunas baltiešu nācijas izaugšanu. Un tad, kad attīstība jau būs nonākusi tiktāju, tad arī tie, kas tagad baltvācus ienīst, uzlūkos tos kā pirmos celmu lauzējus Baltijas valstij.

„— Krievija, kā tāda vairs nepieder pie Eiropas sastāva. Viņa sāk jaunu vēsturisku dzīvi. Bet kā robežas valsts viņa tomēr stāv sakarībā ar Eiropu. Psihiski un ģeogrāfiski savos austrumos Eiropa jaucās ar Krieviju, tāpat kā savos rietumos caur Spaniju — Eiropa jaucās ar Afriku. Baltija un baltietība ir kā saite, tiklab iekšķīgi kā ārīgi ņemot, starp diviem lieliem pēc būtības savā starpā svešiem kultūras novirzieniem, eiropējisko un aziātisko.

Krievu iespaids Baltijā vienmēr būs ļoti liels. Liela daļa ļaužu vēl nesaprot, ka naidis tāpat kā mīlestība bieži saved kopā un tikai vienaldzīgie paliek neiespaidoti un sveši.

Tādā kārtā ar laiku Baltijai ir jāizveidojas par noteiktu pārējas formu starp Krieviju un Eiropu. Bet viņas t. i. Baltijas centrs tomēr vairāk sveras uz rietumu pusi. Tāds pārejas veidojums Eiropai ir vajadzīgs. Kā Krievijai bija vajadzīgs „Iogs uz Eiropu” — ko Pēteris. Lielais izcirta — tāpat Eiropai tagad ir vajadzīgs tilts uz jauntopošiem austrumiem, kuŗu priekšstāve ir Krievija. Krievija ir Eiropas loģis uz Austrumiem, un tai pašā reizē arī Austrumu politiskais centris. — Ar ko gan būtu izskaidrojams tas apstāklis, ka chaotiskais Dostojevskas tipa cilvēks griež uz sevi tik lielu pasaules uzmanību? Tam par iemeslu ir netik vien viņa pirmatnējība un vēl tā sakot šķidrā un nenoteiktā forma iepretim nocietējušām vecās Eiropas formām, bet arī tāpēc, ka krievu cilvēkā iekšā mīt vēl daudz nezināmā, lielā plātība (širokaja russkaja duša) un liela tā sakot pasaules misionāru ticība, tieksme, ķerties pie lietām un dzīties plāniem pakal, kam nav netikvien kā nekādu komerciālu aprēķinu, bet tikai skaidri zaudējumi priekš tagadnes un arī vēl priekš turpmākām paaudzēm. Tāda tipa ļaudis ir taisni tie, kādi va-

jadzīgi pasaules pārbūves darbā. Šādos apstākļos arī baltiešu tīpam atveras lielas iespējamības. No rumāņiem un poļiem baltietis atšķiras ar to, ka viņš pēc savas būtības nav naidīgs krieviem. Baltietī iekšā ir arī krieviem radniecīgas īpašības. No Eiropas viedokļa raugoties, baltietis ir taisni viena pasuga no rietumeiropas krieva. Un neilgi atpakaļ arī vēl eiropeīši baltiešus citādi nesauca, kā par krieviem. Baltiešos, neskatoties uz viņu vakareiropējiskumu, arī ir „plaša krievu dvēsele“, lielais krievu eksponētais spars, protams, vietējā un kultūrālā pārveidojumā.“ — Šos grafa Keiserlinga uzskatus, kuriem gan mēs varbūt uzreiz nevarēsim pievienoties visā visumā, es tomēr turēju par vēlamu šeit pievienot, jo tie katrā ziņā var būt ļoti ierosinoši.

Ja nu mēs, beidzot, savilkdami visu kopā, metam skatu no augšienes uz mūsu veco planetu, kur viss un visapkārt vēl vārās un burbuļo, kur dažāda laba ideja, dažādi labi plāni, kas ar tik jaukām cerībām dzimst, brīkšēdami un brākšēdami atkal sabrūk, un ja nu mēs visu to paturēdami priekš acīm, laižam arī vēl domām vaļu un atskatāmies atpakaļ tālā cilvēces pagātnē, pie viņas šūpuļa un bērnu dienām un sekojam ar gara acīm viņas grūtajam attīstības un uzvaras gājienam zemes virsū, tad mēs tomēr arvien vēl sajūtam savās sirdīs kaut kādas lepnuma jūtas, kurās pat nespēj pilnīgi apspiest tagadējie grūtie laiki... Mēs jūtam kaut ko lielu un varenu iekš mums, — mēs jūtam, ka neesam tik vien, ka šīs zemes tārpīni, kuri kož un ēd viens otru, ka neesam tikvien, ka ļautīni, kuri melo un zog, bet mēs jūtam arī, ka mums ir saites ar nemirstību, ar dievību un mūžību. Mēs jūtam, ka iekš mums tomēr vēl ir dievības dzirkstele un dziņa uz augšu, nepalikt uz vietas, bet iet vēl tālāk, pāri šīs dienas trūkumam un postam uz labāku cilvēces nākotni.

Cilvēces attīstības ceļš ir pretešķību pilns. Un pati cilvēces attīstība nav nekā vairāk, kā no dabas un vēstures likto pretešķību pārvarēšana un atkal jaunu pretešķību radīšana un atkal cīņa ar tām. Un tā vienmēr joprojām. Cilvēces attīstība ir viena nepārtraukta cīņu virkne. Visu cīņu nozīme un mērķis visos laikos un visās vietās ir — iegūt lielāku darbības laukumu, vai nu nobīdot citus un uzsēstoties to vietā, jeb arī pamazām iespējoties cits cita robežās, sakūstot kopā un radot lielākas valstu un tautu vienības. Cilvēces darbības laukuma paplašināšanas iespējamībai nav robežas vilktas. Viņa nav saistīta tikai pie zemes, bet (kā mēs jau tagad sākam novērot) veras arī debesu izplatījumā iekšā. Tikpat neaprobežotas attīstības iespējamības ir arī pašai cilvēku sugai, pašai speciei homo. Tautas krustojas, sakūst viena otrā un rodas atkal jaunas. Katrs daudz maz izglītots cilvēks saprot, ka tās tautas, kuņas šobrīd reprezentē civilizēto pasauli, pirms dažiem tūkstošu gadiem, viņu tagadējā veidā, ar viņu valodām, literatūru un mākslu vēl nebija, vai bija vēl tikai ļoti maz līdzīgas viņu tagadējam veidam. Un katrs izglītots cilvēks arī saprot, ka atkal pēc dažiem tūkstošu gadiem, varbūt vēl agrāk (ievērojot arvien ātrāki pieaugošo attīstības tempu) tagadējo atsevišķo tautu vairs nebūs, bet būs to vietā viena (vai arī divas) augstāka tipa tautu izlase, viena tautu elite, kas pārvaldīs pasauli. — Dažs varbūt iebildīs: ja, bet kā tad tā, vai tad mēs neesam mūžīgi! — Gluži pareizi. Mūsu gars dzīvos joprojām, kaut arī citās formās. Un arī mūsu miesa, tas, kas no viņas būs vērtīgs kā „Erbsubstanz“, kā mūžīgs dāglis, — turpinās dzīvot arī pēc mums.

Ārējā cīņa, cīņa apkārt ap mums, cerams, pēc kāda laika drusku apklusīs. Bet iekšējā cīņa, cīņa iekš mums, nevar nekad apklust.

Tāpat kā miesīgais cilvēks, kā jaunpiedzimušais

bērniņš, pirms ierauga saules gaismu, iet caur asinīm un asarām, karājas starp dzīvību un nāvi, — tikpat grūts un moku pilns ir cilvēces garīgās atdzimšanas process lielos tautu un kultūru sabrukuma laikmetos.

Un tā kā mēs šo grāmatiņu ar Ģēti iesākām, tad lai to nu arī tāpat godbijīgi ar Ģēti nobeidzam:

Kamēr tu vēl neizproti
Nozīmi par: „mirsti!“ — „dzīvo!“ —
Svešnieks bēdīgs būsi ļoti,
Kamēr mīsi zemi brīvo.

Vēl dabūjamās šādas augstākā mērā aktuālas

J. KAULA GRĀMATAS:

- 1) „Netīrais Miers“, no franču diplomāta
Ā. Ebrē (Alcide Ebray) Ls 1.50
- 2) „Vai Latvija vēl glābjama“ Ls 0.75
- 3) „1919—1929 un ?“ Ls 0,75
- 4) „Latvijas krišanas un augšāmcelšanās jau-
tājumi Ls 0,30

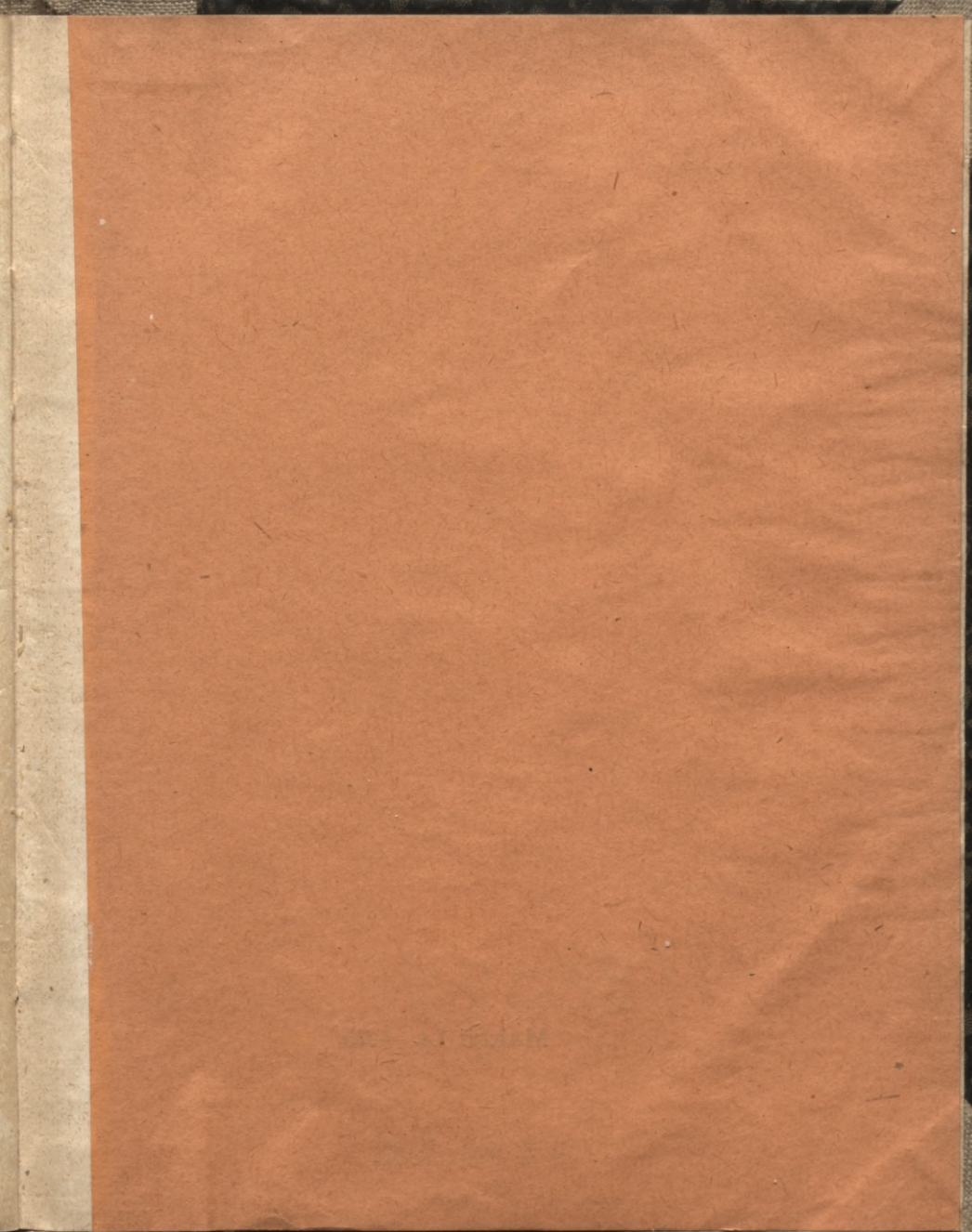
Visas šīs grāmatas dabūjamās caur

D. Zeltiņa grāmatu tirgotavu
Rīgā, Tērbatas ielā Nr. 20.

NB. Atsevišķus pasūtījumus ārpus Rīgas pret at-
tiecīgās summas saņemšanu pastmarkās izdara arī
autors. Adrese: Rīgā, Elizabetes ielā Nr. 57, dz. 15,
J. Kaula kġm.

25574

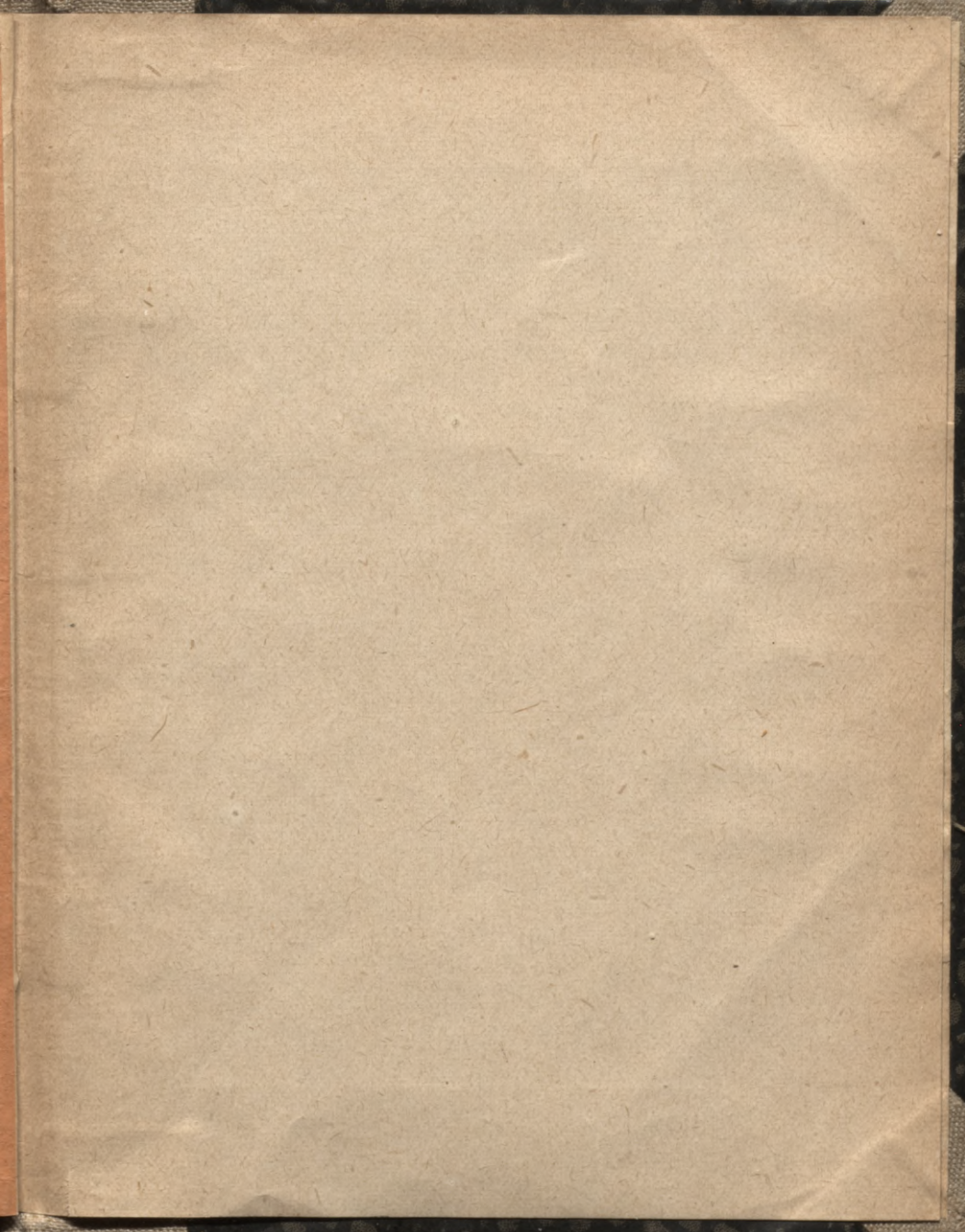

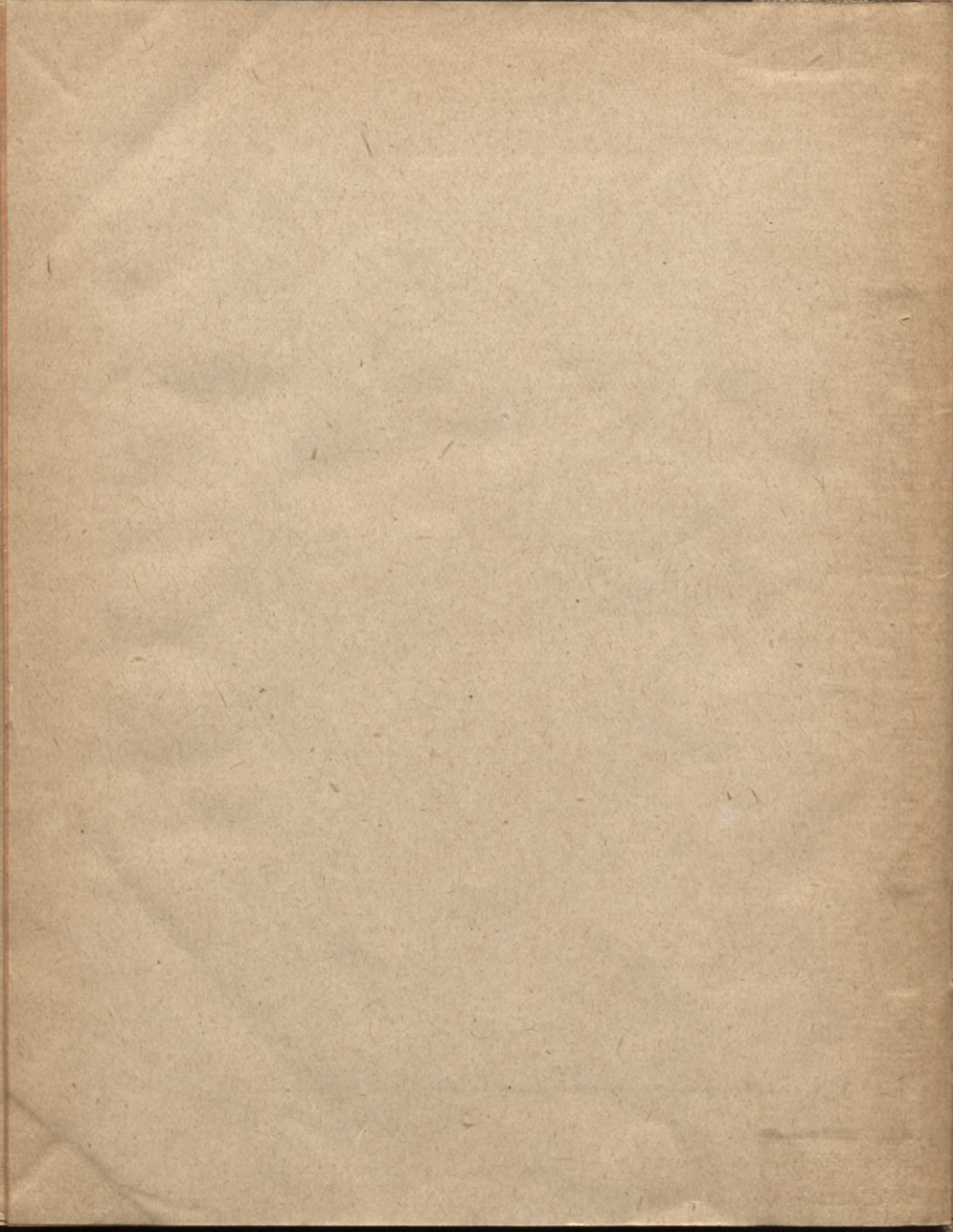

25574

Maksä Ls —.75

26. MAI 1932

11. =

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0307042899

Jan. d.